MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

AP58
.S53Mq
v.7

v.7

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

ROČNÍK 7 VOLUME • 1960 • ČÍSLO 1 NUMBER

RS
SK

ORGÁN SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV A UMELCOV

SLOVAK WRITERS' AND ARTISTS' ASSOCIATION

REDIGUJE

MIKULÁŠ ŠPRINC

VYCHODÍ ŠTYRIRAZY DO ROKA.
PREDPLATNÉ:
USA a CANADA $5.00
INÉ KRAJINY $4.00

REDAKCIA:
MIKULÁŠ ŠPRINC
28700 EUCLID AVENUE
WICKLIFFE, OHIO, USA.

Administrácia:
REVUE MOST
2006 Schrage Ave.
Whiting, Ind. — USA
Vydáva: REV. JÁN J. LACH

INDIANA UNIVERSITY LIBRARY

OBSAH

Joseph M. Kirschbaum. **Notes on Slovak Culture, Literature and Language** — 1
P. Michal Lacko, SJ. **Slovenská Amerika 1959** — 15
J. C. Hronský. **Kára** — 24
U. M. Oberlin. **Regression** (Marian Žiar) — 25
Mikuláš Šprinc. **Ruža (2)** — 26
J. C. Hronský. **Kalošne** — 27
Mikuláš Šprinc. **Ruža (3)** — 28
Karol Strmeň. **Nové básne** — 29
Rev. Ján J. Lach. **Problémy vydavateľa slovenských kníh** — 31
Karol Strmeň. **Marhuľový konár** — 32
J. C. Hronský. **Priateľ** — 33

KNIHY

Stephen Smržík. **The glagolitic or roman-slavic Liturgy** (Ladislav Džubík) — Jozef Kuzmík. **Bibliografia slovenských kníh týkajúcich sa slovenských vecí vydaných od XVI. stor. do r. 1955.** — Jozef Kuzmík. **Bibliografia kníh v západných rečiach týkajúcich sa slovenských vecí vydaných od XVI. stor. do r. 1955.** (Ladislav Džubík) — Rudo Brtáň. **Historické piesne** (Ján Malý) — Michael Lacko. **Die Užhoroder Union** (Ján Malý) — Dr. Jozef Paučo. **Literárny almanach Slováka v Amerike** (Mikuláš Šprinc) — V. S. Mamatey. **The United States and East Central Europe 1914-1918.**

KULTÚRA A ŽIVOT

P. Andrej Pír, OSB päťdesiatnikom (Mikuláš Šprinc) — **Práce z dejín práva na Slovensku** (F. L.) — **Zo stretnutia s Eugenom Suchoňom** (B. Valentín) — **Svedectvo našej duchovnej vyspelosti** (Dr. Stanislav Mečiar) — **Najstaršia matričná kniha krakovskej univerzity** (Dr. Jozef Parčan)

ZAZNAMENÁVAME

ČÍSLO 1 — MOST — ROČNÍK VII.
NO. 1 — VOL. VII.

7-3-64

NOTES ON SLOVAK CULTURE, LITERATURE AND LANGUAGE *)

Joseph M. Kirschbaum

Owing to history and to geographical factors, Slovakia was, from the beginning of Slavic civilization, placed in the center of the Slavic world. As has already been mentioned, the present-day territory of Slovakia was the central area of the first Slavic empire of the ninth century, known to historians as the Great Moravian Empire, where originated not only the Slavic Christian liturgy, but also the first Slavic literary and liturgic language and alphabet which, later revised, formed the basis of modern Russian, Serbian, Ukrainian and Bulgarian.

At the beginning of the tenth century, a sudden collapse of the Great Moravian State resulted in the territory of Slovakia becoming a part of a new state organization ruled by Magyars (Hungarians) who, coming from Asia, invaded Central Europe and divided the Slavic world like a wedge driven between them. The Slavic liturgy, together with the priests and disciples, passed to the Southern and Eastern Slavic areas (Croatia, Serbia, Bulgaria, Ukraine and partly also to Bohemia) and the Slovaks adopted the Roman liturgy and Latin language and allied themselves closely with Western Christian civilization. The territory of Slovakia with the Carpathian Mountains constituted, from that time down through the Middle Ages, the eastern boundary of Western civilization, Roman Christianity and Western culture.[1]

*) Chapter from a new book: SLOVAKIA-NATION AT THE CROSSROADS OF CENTRAL EUROPE, New York, 1959, R. Speller & Son Publishers, Inc.

From the tenth century, Slovakia remained attached to Western culture and civilization as deeply and faithfully as did the Poles, Slovenes or Croats.Byzantine Christianity and Eastern civilization entered Slovakia sporadically through the Carpathian passes after the collapse of Great Moravia, but their influence was at no time predominant and covered only some eastern parts of Slovak territory. The main characteristics of Slovak cultural and literary life and development were the medieval universalism and deep religious spirit and later humanism and patriotism based on Western European thought and philosophy. The close and uninterrupted contact with Western Europe also had a determining influence on economic and social development and on creative art. Slovakia was subsequently under the influence of Gothic architecture, Renaissance and Baroque, so that even after centuries and numerous invasions there remains a quantity of European cultural and artistic currents as can be found only in a few Central European countries.[2]

Slovakia kept growing culturally even during religious disturbances of the Reformation and Re-Catholication as is witnessed by the activities of the University of Trnava and by numerous relics of Baroque art and culture which spread far and wide, and this continuous growth represented still by several majestic churches (of which the University church in Trnava and the Jesuit church of Trencin are remarkable) also penetrated secular architecture and popular art.[3]

When the generation which followed the leaders of the Slovak national renaissance, A. Bernolak and Jan Holly, i. e. the generation of 1848, turned their eyes to Russia, their literary works, education and philosophy remained fundamentally Western. They were educated at German, Austrian and Italian universities and while Kollar's "Daughter of Slava" was modelled on Dante and Petrarca, L. Stur and his group were under the influence of German philosophy and romanticism in literature, having for masters Herder, Hegel and the French philosophers. Kollar's idea of "Slavic reciprocity" refrained from any attempt to mould the political ideology or the cultural and religious character of Slavic peoples. He aimed merely at cultural and literary reciprocity and his Pan-Slavism, being a counterpart of Pan-Germanism, was based on humanism, and West European currents in philosophy and political thought.[4]

Roots and Characteristics of Slovak National Culture

Until the seventeenth century, Slovakia, adorned with hundreds of beautiful castles, monasteries, churches and aristocratic mansions, had no specific national culture except the popular art, folksongs, toolmaking, peasant architecture, woodcarvings and metalic arts which go back

to the fifth and sixth centuries.[5] Works of creative art were built, in Slovakia as in the rest of Central Eurpoe at that time, predominantly by Italian, French and German masters, or, if by domestic artists, then on the pattern of West European artistic schools.

National cultures and literatures in Central Europe are not older than three or four centuries. Stress on national characteristics and national culture came mainly with the Reformation and Counter-Reformation, with the influence of the French Revolution and political nationalism.

As has been evidenced in other chapters of this book, Slovakia kept pace with the over-all development of Central European countries; this applies also to Slovakia's cultural and literary development. From the first half of the seventeenth century, the Slovak intelligentsia – composed mostly of Catholic and Protestant clergy, teachers, lawyers and other members of the middle class – continued to bulid a new national culture which first centered in the Catholic University of Trnava, founded 1635, and which was successfully developed by a group of Catholic writers, poets and scholars among whom particularly the learned linguist Anton Bernolak and the poet Jan Holly played leading roles.[6]

This new Slovak culture was necessarily and intentionally based on the Slovak peasantry, on small towns and villages with their own specific traditions and artistic creative genius manifested in flourishing folk songs, artistically designed architecture, toolmaking and resourceful popular music. Since the Slovak gentry continued to lose its national characteristics and assimilated with the Magyar gentry, abandoning the Slovak people in the middle of rising nationalism and political transformations, the Slovak intellectuals could not but take over the culture of the Slovak peasants, middle class, and a handful of nationally-minded petty aristocrats and from this the new generations developed their own national culture and new national consciousness.

As in their political thinking and planning, so in their cultural activities the creative work of the Slovak intelligentsia was in harmony with the climate of the epoch in Western and especially in Central Europe where, among smaller nations, romanticism and nationalism were either identical or very related, and national and historical consciousness and popular art, folksongs, sagas and fairy tales were the focus of interest.

In this climate, first Anton Bernolak, and in the nineteenth century Ludovit Stur, organized their literary schools and cultural activities which marked a new era in Slovak national life. According to reliable sources, Slovakia had already become, during the seventeenth century, the refuge of many lofty intellectual efforts, and produced

intellectuals and professors for many European universities. For some time to come, there was to be more cultural movement in Slovakia than in Bohemia and occupied Hungary.[7] In the nineteenth century, Slovakia with Kollar, Safarik and Stur exercised tremendous influence on the whole Slavic world and on the national revival of nearly all Slavic peoples. All three found a willing echo in all Slav peoples, for they expressed — as states Hans Kohn — "in the familiar mood of the period a general belief in historical progress, in a bright future, in the advent of some great spiritual manifestations, of a new era for mankind which would establish for ever the basis of liberty, peace and happiness".[8] Visualizing the Slavs as a unified body with a great future, they helped the awakening of the national consciousness of all Slav-speaking peoples.

Stur's influence on the Slovak cultural and political life was so strong that some of he principles of his ideology and aesthetics lived in the cultural life of Slovakia until her subjugation by the present Communist rule. Slovakia did not, of course, turn to the East as he recommended in one of his works, but continued to develop her national culture with her eyes turned to the West. Long before World War II Slovakia had "reached if not passed the Central European civilization level".[9] During the years of Slovak independence, the Slovak cultural life flourished in spite of war and developed in all fields more favorably than ever before. In this respect even foreign observers and adversaries of Slovak aspirations for political independence had to admit an unexpected progress and rich harvest of national cultural activities. This is fully understandable if we keep in mind the character of the Slovak national movement which at all times was directed not only against political oppression, but also towards an independent national culture. And culturally, Slovakia undoubtedly was, in the Slovak Republic, independent and free of any interference from abroad.

The Communist rule over Slovakia for the past decade proved itself incapable of arresting the cultural development in Slovakia along her thousand-year-old traditions. The forced and artificial orientation towards Russia and the Marxist principles and theories imposed upon the Slovak cultural and literary life have not been, even according to Communist rulers and critics, successful and had so far only a superficial impact on the Slovak culture in the broad sense of the word. Slovak culture continues to grow from its own resources and developes in all fields of cultural activities quantitavely and qualitatively in spite of lack of freedom and inhuman persecution and in spite of regimentation and restrictions in research and publishing activities.[10]

Slovak Literature

The complex political circumstances in which the Slovaks lived and developed for centuries caused, until recently, many misconceptions, even among scholars writing on Slavic subjects, with regard to Slovak literature and Slovak literary media. While some Slavists on this continent tried to deny the very existence of a distinct Slovak literature, others treated it as a part of a Czech or Czechoslovak literature, presenting its origin and development incorrectly and in disaccord with historical truth.

During the past two decades, the tendency to doubt about or minimize the Slovak literary achievements has changed, but some erroneous views as, for instance, that Slovak literature had its beginnings only in the nineteenth century, can still be found in some English symposia on the Slavic world.[11] At the universities of the Soviet orbit, on the other hand, and at the gongresses of Soviet and satellite scholars in Slavistics, a thesis that Slovak literature goes back to the Great Moravian era, has been accepted as a historically and scholarly proven assumption.[12]

The claim that there was no Slovak literature before the nineteenth century, or that it developed merely as a part of Czech or Czechoslovak literature, had not, of course, been based on facts. It was either insufficient knowledge of the development of Slavic peoples and their civilization or, in many instances, a biased opinion of those who accepted the Czech political thesis of the non-existence of Slovak national culture, of a distinct Slovak language and national consciousness. Political tendencies which aimed at denying the Slovaks their right to an independent national life and self-government were mainly responsible for the denial or misconceptions with regard to the existence of a distinct Slovak language, literature and culture in general.

A political struggle which ended the controversy about the Slovak national identity in Slovakia's declaration of independence accounts for the fact that many of the erroneous views were not only corrected, but the universities in Prague and Bratislava also "officially" put an end to a century-long Czech attempt to absorb Slovaks and to refuse to recognize their national existence and distinct culture. For some years now, there are translations from Czech poetry and prose into Slovak, as before there were translations from Russian, Polish or Bulgarian. Literary historians and linguists at contemporary Czech and Slovak universities accepted the thesis that Slovak literature, though using various literary media, existed from the time of Great Moravia. In his *"History of Slovak Literature,* Professor A. Mraz of the University of Bratislava included "ex cathedra" into the Slovak cultural and literary heritage not only the writings of Sts. Cyril and Methodius and those of their disciples, which had been claimed either by the Czechs or other Slavs, but also

the Latin and German works of all scholars and writers who were of Slovak origin and who did not claim foreign nationality.[12]

In the foregoing chapter, we treated briefly of the period of Great Moravia in which books were written in the so-called "old Church Slavonic" language (very close, if not identical with the vernacular of the population of Slovakia in the ninth century, according to Jagic, Dobrovsky and other Slavists.[13] The Latin period, which lasted until the seventeenth century and alternately with the Slovak, Biblical Czech and German even later, was marked by many outstanding works published by scholars and writers of Slovak origin, not only in Slovakia but also in several European cultural centers at Italian, German and Austrian universities. From the second half of the seventeenth century the use of the Slovak language was growing alongside Latin, among Catholics, and German and Biblical Czech among Protestants who also used their liturgical language in secular writings. Learned Slovak Catholics had no doubt, as is proved by their writings, that Slovaks were a distinct national entity and that they should use their own language as a literary medium. Consequently, before the end of the eighteenth century, not only numerous Greek and Latin classics had been translated into Slovak by the poet Jan Holly, but also original poetic and literary works were created, and the Slovak language was codified as we shall see further by the learned philologist Anton Bernolak (1762-1813).

Literature in Slovakia of the seventeenth and eighteenth centuries, though still only partly subject to a systematic research and evaluation, offers not only a proof of comparatively high cultural standards in Slovakia, but it also irrefutably shows that learned Slovaks considered the Slovak people as heirs to an old culture, and were conscious at their cultural mission in Central Europe. Long before Bernolak's Literary Societies organized cultural and literary life in Slovakia,[14] scholars of Slovak origin ha dwritten about an ancient Slovak culture, and proudly stressed that Slovak people preserved a consciousness of their ethnic and cultural continuity with the Moravian Empire.[15] The great poetic works of Jan Holly merely expressed the feelings and convictions of the learned Slovak classes of that century. As a result of recent research into this period, even literary historians at the present Communist universities, in their revaluation of Slovak literary history, take a surprisingly favorable view, considering the circumstances, of the Slovak literature created by Catholic writers and scholars in the seventeenth and eighteenth centuries.[16]

The main characteristics of Slovak literature until the beginning of the nineteenth century were universities, deep religious spirit and patriotism. The nineteenth century, with the rise of Slovak nationalism

and national consciousness, brought some new elements into Slovak literature, namely romanticism and Pan-Slavism. "At the turn of the nineteenth century," says R. A. Kann, "Slovak nationalism, as evidenced by a rich harvest of national cultural activities, came to the fore within an incredibly short time. In its intensity of national emotion and fullness of cultural achievement it was second to none of the other Slav nationalities in the Habsburg empire."[17]

Slovak poets, in their patriotic enthusiasm, made common cause with the people and fought for their rights advocating national solidarity of an ethical and emotional nature and creating a literature which echoed not only melancholy and restlessness, but also the call for revolution and the demand for a better world. The soul of the nation was their constant subject and the pain of the nation's sufferings, struggles and failures formed the prevailing atmosphere of Slovak poetry and prose.

According to Ludovit Stur, who became one of the most remarkable leaders of the Slovak cultural and literary life around 1840, the poet and writer had to be the herald and prophet of a new and better world, something of a social revolutionary and a national leader.[12] This view was respected for more than one hundred years by Slovak poets and novelists who combined a realist's keen insight into social problems with a romantic inheritance of warm-hearted attachement to their country and people, and from 1840, also to Slavdom. Slovakia, being politically and socially opressed, the Slovak poets echoed, of course, also the anti-feudal and anti-aristocratic feelings of the people, and we find many such motives in Slovak literature even at the beginning of the twentieth century.

Pan-Slavism marked many literary works of Slovak poets and novelists from the middle of the past century until the Russian Revolution. Though educated at Western European universities and under the influence of Western philosophy, some Slovak poets and scholars (Jan Kollar, P. J. Safarik, L. Stur, etc.) became founders, poets, scholars and apostles of Slavic unity and greatness. According to W. Bobak, one of the best foreign scholars in Slovak literature, Slovakia can be reasonably considered the classical country of the Slavic idea, with several conceptions of Pan-Slavism based on the equality of Slavic peoples. However, an identification of the idea of a Slavic cooperation with Russophilism was rare; it appeared as a result of national depression and despair.[19]

During the last decades of the nineteenth century and the years before and during World War I, Slovak literary and cultural life was dominated to some extent by Slovak Russophile like S. H. Vajansky and J. Skultety. This was, however, merely an interim, for after the war,

the influence of French, English and even Scandinavian writers, which was manifest among the younger poets and novelists (I. Krasko, V. Roy, P. O. Hviezdoslav, M. Razus, E. B. Lukac, etc.), gained ground firmly and without resistence. The Russophil orientation in Slovak literature was chiefly due to the political situation following the events of 1848 and the Austro-Hungarian compromise of 1867, when the Slovaks were left at the mercy of Hungarian efforts at assimilation. As the Slovak poets and novelists saw that the only hope for a Slovak national survival was Russia's power, they gave full expression to this belief in their literary works, but they did not intend to exchange one oppression for another and this orientation was limited mainly to some Protestant poets and writers.

The Bolshevik Revolution and the results of World War I changed the picture. The Revolution destroyed the Pan-Slavist and Russophil dreams of the Slovak poets. While fulfilling their hopes for emancipation from Hungarian rule by the creation of the Czecho-Slovak Republic, the Slovaks felt free to choose their cultural orientation. They either turned again to the West or they used their own spiritual and moral traditions for creative inspiration. The general trend of Slovak literature in poetry as well as in prose was to broaden its range of interests and to become responsive to European literary currents. The main representatives of Slovak literature between the two wars, except for a small rgoup of proletarian or left-wing poets and writers of mediocre talents under Czech influence, were uninterested in Soviet Russia. Only two or three of them acquired literary recognition. The older generation of Slovak poets and writers continued to create in the traditional forms and in the spirit of European literary currents corresponding to their talents and creativeness. The younger generation looked to foreign literatures for new forms. But the really successful literary works of more than ephemeral value were those which drew their motives from Slovak life, their inspirations from Slovak national traditions and their art from their own spiritual reserves (Milo Urban, J. C. Hronsky, A. Zarnov, V. Beniak, T. J. Gaspar, J. Smrek, E. B. Lukac, S. Krcmery, J. Hrusovsky, etc.). Consciously or unconsciously, they belonged to the West and also to their country's social and ideological evolution. Their orientation was continental in form, in philosophy and in motivation. All the European currents and literary schools, from symbolism and impressionism to Catholic modernism (especially French) and surrealism, characterized Slovak literature between the wars. According to W. Bobek, the Slovak literature "equalled the Czech literature", and according to A. Mraz it "fought for a place in the context of world literatures".[20]

World War II did not change the orientation of Slovak literature. Being an island where, until the fall of 1944, the German impact was neither violent nor, in cultural affairs, apparent, Slovakia experienced a strong literary and cultural development, as mentioned before. The trend remained Western, nationalist, conservative, Christian and traditionalist. Former left-wing writers, surrealists and modernists were not limited in their literary activities, but they did not create any works of remarkable value during this period. New talents in poetry and prose developed along the traditional lines.

With the "liberation" of Slovakia by the Red Army, the shock of the Soviet impact was violent, spreading deep and wide throughout the literary and cultural life of Slovakia. A small group of proletarian poets, surrealists and left-wing critics or novelists took over the literary and cultural life while Slovakia was still occupied by the Russian Army, and decided who would be allowed to continue as writer, poet, journalist, scientist, and what kind of literature they would be allowed to have published. The main duties of the writers became to extirpate the "corrupting" influence of Western bourgeois and decadent writers and to follow the line of "great socialist Soviet literature", inspired by the ideals brought to reality by Stalinism. The slogan was "progress" and the name of the new current was "socialist realism". Soviet literature "with its surpassing wealth of ideas, its burning socialist patriotism, its new humanism", was destined to be the highest ideal for Slovak literature.

This reshaping of Slovak cultural life was put into practice not only without regard for tradition, but also without the true representatives of Slovak literature known by their works and their outstanding talents. Neither the best novelist of the period 1918-45, Milo Urban, whose *Living Whip* was translated into several languages, nor the prominent poet Valentin Beniak, nor A. Zarnov, T. J. Gaspar, E. B. Lukac, J. Smrek, etc., took part in the new trend. They preferred to be silent, or like Zarnov, who was under constant threat of arrest and deportation and like J. C. Hronsky, Dilong, Sprinc, Meciar, Strmen, Okal, Doransky, Besenovsky, etc., to leave their country to fight for their ideals in exile.

In addition to this "reshaping" and eliminating many of the true representatives of Slovak literature, there was an imposed mental and spiritual Russification, and soon after the Communists took over the direction of the cultural affairs in Slovakia, after the potential opposition was silenced, Slovak literary history was revaluated and the Slovak language reformed "following the theory given to Marxist philology by works of the genius J. V. Stalin".[21]

Did the Communist rulers succeed in their efforts to change Slovak literature and to impose Marxist philosophy and Soviet socialist realism upon the Slovak writers? The Communist rulers and literary critics deny it themselves. The question is, however, how long can Slovak intellectuals resist?

Slovak Language

Though we may say that the Slovak language is by every right of its origin and development an independent tongue having its rightful place of equality among other Slavic languages, there have been until recently many misconceptions and a century-long controversy as far as the origin, history and position of the Slovak language among Slavic languages are concerned.

There was, first, a controversy among the Slovaks themselves, caused mainly by religious differences, and there was later, a century-long controversy mainly because of Czech political and cultural aspirations tending to assimilate Slovak people as they did with Moravians.

When, during the Reformation, national languages started to replace the Latin literary language in Central Europe, the Catholic majority of the Slovak population used its own vernacular for literary medium. Before the end of the eighteenth century the new Slovak literary language was codified by a learned philologist, Anton Bernolak – as we mentioned before – in his works: *Dissertatio philologico critica* (Bratislave 1787), *Linguae slavonice orthographia, Gramatica* (1790) and in a huge *Latin-Slovak-German-Czech and Hungarian Dictionary*. In spite of the fact that this language was used in Bernolak's time over a century and a half ago, the Protestant minority (there are around 80% Catholics and 14% Protestants in today's Slovakia) continued to use Czech Biblical language not only in liturgy but also in literature until 1844, at which time Ludovit Stur and his group agreed with Catholics upon a reform taking for the basis of the Slovak literary language the central Slovak dialects. A learned Catholic priest and a professor of philology, Martin Hatala, gave to the reform solid scientific basis, accepting the phonetic orthography of Bernolak, and the century-long clashes between Protestant and Catholic intelligentsia were in principle over. The reformed Slovak language was properly classified as the real and original national tongue of the inhabitants of Slovakia since the dawn of history, and L. Stur also helped to establish it irrevocably among Slavic languages of the Western group.[22]

The Czech leaders of the time (Havlicek, Palacky, Rieger, etc.,) supported by two outstanding Slovaks, Jan Kollar and P. J. Safarik, tried to hamper the unity of Catholics and Protestants in their en-

deavour to develop a new Slovak culture and literature. The "will of the Slovak groups to assert their own national individuality was, however, too strong", and the Czech leaders had to give up.[23]

Before the end of World War I, Czech politicians, headed by T. G. Masaryk and E. Benes, revived the old Czech dreams and aspirations and, helped by some Czech philologists and historians, they tried to impose upon the Slovaks as well as upon the outside world a theory that Slovaks are but a branch of the Czech nation and the Slovak language merely a dialect of the older Czech language.

Some philologists and literary historians in European and English speaking countries accepted the new Czech theory, though it was based neither on facts of history nor philology. It would be superfluous now to point out that, in formulating scientific views on the relations between the Czech and Slovak languages, most of the Czech and non-Czech philologists were influenced by political views and aspirations, because even this controversy came to an end.

Contemporary Czech philologists, supported by politicians, closed this unusual "controversy" by recognizing that, from its earliest beginnings, the Slovak language has always manifested a distinct identity as a Slavonic tongue of the inhabitants of Slovakia.[24]

By a scholarly analysis of the fundamental roots of both languages, Czech and Slovak, as well as through comparative study of their later developments, the contemporary scholars classified the Slovak language as one of distinct Slavonic languages which developed after the disappearance of the Old Slavonic Language, a theory held by Slovak linguists for more than two centuries. Slovak terminology, with rare exceptions goes, according to recent studies of phonology, etymology, lexicography and grammar, back to the original roots of a native Slovak language essentially distinct from every other Slavonic tongue. The claim that the Slovak language never was a part of the Czech or the so-called "Czechoslovak" language was proved correct beyond any doubt by scholarly research.

The Czech thesis, based on political motives, was for some time successful, apparently also because of the failure to draw a proper distinction between the native language of the Slovaks and their written or literary language, which, as we have seen, was first "Church Slavonic language", afterwards Latin language, western Slovak dialect and temporarily Biblical Czech,[25] used mainly by the Slovak Protestant minority.

Foreign Slavists and literary historians, apparently for this reason, accepted without question Czech claims and theories and are accepting now the thesis that from the ninth century, various Slavic dialects developed into distinct Slavic languages and among them also the Slovak tongue.[26]

As has been previously mentioned, the historical development of Slovakia and geographical factors account for the fact that the Slovak language not only conserved many archaic forms and expressions common to all Slavs, but remaining for centuries only a spoken vernacular of the people, it was affected merely by the influence of neighboring Slavic peoples and avoided to a great extent influence of German or other languages. When, in the eighteenth and nineteenth centuries, the Slovak languaeg was codified and replaced Latin, this happened in the era of the revival of Slavic peoples in the epoch of Pan-Slavistic tendencies, and the Slovak cultural and political leaders, who were at the same time outstanding laedres and founders of the Pan-Slav movement (Kollar, Safarik, Stur), saw to it that the Slovak language might conserve its central position and Slavic purity. Kollar himself argued, and some Slavists of the time accepted his idea, that the Slovak language "stands grammatically and geographically in the center of all Slav dialects" and the Tatra mountains are the "nest and cradle of all Slavs" which, of course, the modern science of history, archeology and ethnography challenges.

However, the central position of the Slovak language, geographically or linguistically, is accepted to a great extent even by modern philology. The Slovak language belongs to the Western group of Slavic languages, but it forms a connecting link with the South Slavic according to modern philologists.[27] It is more archaic than Czech which in turn is more archaic than Polish. Since Russian is considered the least removed from the primitive Slavic prototype, both Slovak and Russian are the most archaic and nearest to the common primitive Slavic.

In fact, the Slovaks — either educated or common people — do not experience much difficulty in communicating in Slovak with Polish, Ukrainian, Russian or Czech, as has been proven even on the American Continent, since basically there are no great differences among Slavic languages, and in the case of the Slovak language, history and geography made it close not only to Polish and Czech, but also to Ukrainian and South Slavic Slovenian and Croat. Slovak intellectuals of the nineteenth century read not only Polish or Czech poets and writers in original, but also Russian and Ukrainian, Croat and Slovenian. Modern scientific and literary deveopment drifts the twelve Slavic languages more apart. Nevertheless, even if we cannot agree with the nineteenth century poet that, "with the Slovak language you may Earth's four corners travel", the fact remains that Slovaks are able to communicate in their own vernacular with the majority of the Slavic peoples.

Université de Montréal

1. In English language, see Stephen J. Paličkár, *Slovakian Culture in the Light of History*, Hampshire Press, Cambridge, Mass., 1954, F. Hrušovsky, *This is Slovakia*, Obrana Press, Scranton, Pa., 1954, J. G. Cincik, *Ancient Slovak Fibulas and Pseudo-Fibulas*, Washington, 1957, and also his *Anglo-Saxon and Slovak-Avar Patterns of the Cudbert Gospel*, Slovak Institute, Cleveland, Ohio, 1958. According to Cincik, "the Carolingian administration and religious system also spread into territories of the already established Slovak and Moravian principalities during the IXth century and on, the region of the Carpathian basis joined the orbit of Western European civilization. The boundary between Eastern and Western Europe shifted not to the Ens River or the Viennese Forest, but more to the Carpathians". *Opus cit.* p. 73.
2. The best comprehensive work on Slovak creative art has been *Dejiny vytvarneho umenia na Slovensku* (A History of Creative Art in Slovakia) by Vladimir Wagner, Trnava, Slovakia, 1930. See also S. J. Paličkár's *Slovakian Culture*, (though this work was not written as a scholarly research, it contains valuable information on Slovak culture, arts, literature, folksongs. etc.).
3. Cfr. F. Hruškovsky, *Opus cit.*, P. 33. There are also unusually valuable Gothic relics from the thirteenth to the fifteenth centuries, especially in Bratislava, Levoča, Trnava, Prešov, Bardejov, Košice. Some churches in these cities are true museums of Gothic art.
4. On Slovak Pan-Slavism cfr. Hans Kohn, *Pan-Slavism, Its History and Ideology*, University of Notre Dame Press, 1953. Louis Leger, *Le panslavism et l'intérêt français*, Paris 1917, Flammarion, and J. M. Kirschbaum, *Náš boj o samostat'nost*, Slovak Institute, Cleveland, 1958. On Bertolák and Holly, see *Slovakia*, Vol. III., 1953, April and September, and also P. P. Yurchak, *The Slovaks*, Whiting, Ind., J. J. Lach Editions, 1947.
5. See J. G. Cincik, *Ancient Slovak Fibulas and Pseudo-Fibulas*, and Dusan Jurkovis, *Slovak Popular Art*, in Scotus Viator, *Racial Problems in Hungary*, London 1908. In his scholarly work, Professor Cincik traces Slovak Phenomena of an ethnographic character in the sixth and seventh centuries, and proves that there were contributions by the Slavs to the use and art of metals in Central and Eastern Europe at the dawn of the Middle Ages. Cfr. p. 15-20.
6. Cfr. A. Mráz, *Die Literature der Slowaken*, Wien - Stuttgart, 1943, Milan Hodža, *Federation in Central Europe*, London, 1942, Ernest Denis, *Les Slovaques*, Paris, 1917, and the article on "The University Traditions in Slovakia" in this book.
7. Cfr. Cilan Hodža, *Opus cit.* P. 31, 208-209 and S. Palickar, *Opus cit.*
8. Hans Kohn, *Opus cit.* p. 18.
9. Cfr. Milan Hodža, *Opus cit.* p. 94, and J. M. Kirschbaum, *L. Štur and His Place in the Slavic World*, Slavistica No. 32, Ukrainian Free Academy of Sciences, Winnipeg, 1958.
10. Cfr. J. M. Kirschbaum, "Slovak Literature under Soviet Impact" in *Slavic and East-European Studies*, Université de Montréal, Vol. I., 1956.
11. The most unobjective symposia in this regard are R. J. Kerner's *Czechoslovakia*, J. Roucek's *Slavonic Encyclopedia*, V. Bušek's *Czechoslovakia*, and J. Letrich's *A History of Modern Slovakia*.
12. Cfr. Andrej Mráz, *Dejiny slovenskej literatury*, Bratislava, 1948, and E. Pauliny, *Dejiny spisovnej slovenčiny*, Bratislava, Slovenska Akademia vied a umeni, 1949. See also Jan Stanislav, *Kultura starych Slovákov*, Bratislava, 1944, and A. Dostal, *Nástin dejin českého a slovenského jazyka*, Prague, 1954.
13. Cfr. article on "Slovakia" s Contribution to the Slavic Civilization" in "Slovakia, Nation at the crossroads of Central Europe", by the writer.
14. See Imrich Kotvan *Bernolákovci*, Trnava, 1948, P. P. Yurchak, *Opus cit.*, and A. Mráz, *Opus cit.*

15. Cfr. *Cantus Catholici*, introduction by Benedict Szölosi, published in 1655, and also J. B. Magin's Latin work, *Murices . . . sive Apologia*, published in 1728 and Jan Holly's epic poems *Svätopluk, Cyrilomethodiada* and *Slav*, commented in Yurchak's work, *The Slovaks.*

Cfr. A. Mráz, *Dejiny slovenskej literatury*, and this writer's comments in *Slavic and East-European Studies*, Université de Montréal, Vil. I. 1956.

17. R. A. Kann, *The Multinational Empire*, Rutgers University, 1950, p. 273, and also J. M. Kirschbaum, *Ludovit Štur and His Place in the Slavic World.*

18. Cfr. Gundrum Apel, "A Byronic Hero in Slovak Literature", in *Slavonic and East-European Review*, No. 83, June 1956, Dimitry Čizevskyj's work, *Ludovit Štur's Philosophie des Lebens*, Halle, 1938, and his article, as well as the writter's article in W. Lednicki's. *Adam Mickieficz in World Literature*, University of California Press, 1956.

19. See W. Semkowicz, *Slovacja i Slowacy*, Krakov, 1937, chapter by W. Bobek, p. 262, and Felix Gross (ed.) *European Ideologies*, New York, 1948, chapter by W. Lednicki, p. 838.

20. Cfr. L. I. Strakhovsky, (ed.) *Handbook of Slavic Studies*, Cambridge, Mass., 1949, chapter by Otto Radle, W. Semkowicz, *Opus cit.* p. 263, A. Mráz, *Opus cit.*, I. J. Kramoris, "Slovakia and Slovak Literature", in *The Catholic Encyclopedia*, XVIII, 1950, J. J. Potoček, "Martin Kukučin, Pioneer of Slovak Realism" in *The Slavonic and East European Review*, XXII, 1944, and this writer's article "Slovak Literature under Soviet Impact", in *Slavic and East European Studies.*

21. Cfr. J. M. Kirschbaum, *Sučasné tendencie v slovenskej jazykovede*, Literarny Almanach, Middletown, Pa., 1958.

22. Cfr. J. M. Kirschbaum, *L. Štur and His Place in the Slavic World*, Cleveland — Winnipeg, Man. 1957, pp. 13-17.

23. Cfr. *Handbook of Slavic Studies*, article by Otto Radl on Czech and Slovak literature, p. 51-57.

24. Cfr. Prof. A. Dostal, *Nástin dejin českého a slovenského jazyka*, Prague, 1954, Štátni pedagogické nakladatel'stvi.

25. Biblical Czech was brought into Slovakia by the Czech Protestants in the sixteenth and seventeenth centuries, who "found shelter in Slovakia and even printed in Czech for the purpose of smuggling them into Bohemia". It was actually a borrowed language and the Slovak Protestants used it for literature and liturgy in the same way as the Catholics used Latin. Cfr. *Handbook of Slavic Studies*, p. 175-180, further *Slavic and East European Studies*, Part I, Montreal 1956, p. 53 article by the writer, and J. Skultety, *Sketches from Slovak History*, Middletown, Pa., 1930.

26. Cfr. P.P. Yomchak, *The Slovaks*, Scranton, Pa., 1947, pp. 90-116. In Slovak language see Prof. H. Bartek's books and articles, Prof. A. Hraz, *Dejiny slovenskej literatury*, Bratislava, 1948, Prof. E. Pauliny, *Dejiny spisovnej slovenčiny*, Bratislava, 1948 and in Czech language Prof. A. Dostal's *Nastin dejin českeho a slovenskeho jazyka*, Prague, 1954.

27. Cfr. L. T. Strakhovsky, *Handbook of Slavic Studies*, article by Prof. A. Senn, p. 51-57.

28. On Slovak language, see in English also S. J. Paličkár, *Slovakian Culture*, P. P. Yurchak, *The Slovaks*, J. J. Konus, *Slovak-English Dictionary*, Slovak Catholic Federation in America, 1930, Philip A. Hrobak, *Slovak Lessons*, Jednota, Middletown, Pa., 1949.

SLOVENSKÁ AMERIKA 1959

P. Michal Lacko S.J.

Pod týmto nadpisom rozumiem iba severnú Ameriku, a to Spojené štáty americké a Kanadu. Zaiste pomerne krátky — päť mesačný — pobyt v Amerike neoprávňuje ma aby som si počínal ako znalec slovenských pomerov v Amerike, a to si vonkoncom nenárokujem. K tomu je potrebné byť alebo jedným z amerických Slovákov, alebo aspoň dôkladne a predlžene študovať ich život. V poslednom čase sa sem-tam objavujú články, zauberajúce sa rozborom slovenského života v Amerike, aby sa zistili výhľady do budúcnosti. Na prvom mieste treba spomenúť články vdp. Jána Lacha, uverejnené skoro v každom ročníku *Literárneho Almanachu Slováka v Amerike,*[1] a ktoré sledujem so záujmom. V debate, či už o vyučovaní slovenčiny v osadných školách, či už o budúcnosti našich fraternalistických organizácií, zúčastňujú sa aj iní znalci slovenského života, a najviac sa vynoruje problém mladej generácie. Niektorí sú optimisti, iní menej, ba niektorí zaznamenávaju, že slovenský život v Amerike je už "v hodine dvanástej".[2] V každom prípade je veľmi potrebné zaoberať sa týmto rozborom, lebo iba takto bude možné viesť slovenský život v nových pomeroch a v budúcnosti. Opakujem teda, že nie som povolaný zaoberať sa takýmto podrobným rozborom, ale chcem tu iba podať svoje dojmy a pozorovania, ako sa mi javil slovenský život v okoliciach, ktoré som mal možnosť navštíviť. Zdá sa mi, že aj takéto zápisky sú užitočné, lebo niekedy človek čo príde zvonku je upútaný pozornosťou na veci, ktoré sa zdajú samozrejmé tomu, čo v nich stále žije.

Slováci v Amerike — to bol pre náš študentov na Slovensku v období medzi dvoma svetovými vojnami veľký pojem. Vedeli sme o ich veľkolepých podujatiach v období prvej svetovej vojny na oslobodenie Slovenska. Pittsburgská dohoda bola známa každému z nás. Oslavy dvadsiateho výročia Pittsburghskej dohody v Bratislave r. 1938 priblížili nám ešte viac amerických Slovákov. Nakoľko zvlášť na Východnom Slovensku nebolo skoro rodiny, ktorá by nemala niekoho v Amerike, v tom období americkí Slováci často prichádzali na návštevu do rodnej obce, a mnohí sa už ani nevrátili, ale ostali doma. Pamätám sa ako v našej obci taký americký Slovák priniesol so sebou prvý gramofón, ako ho postavil na okno svojho domu, a celá obec chodila počúvať sloven-

ské a iné piesne. Tí "Amerikáni" rozprávali mnoho o pionierskych časoch slovenského vysťahovalectva v Amerike. A keď som neskoršie prišiel do Ríma, istý americký kňaz, keď sa dozvedel, že som Slovák, postavil mi túto otázku: Ktoré je najväčšie slovenské mesto? Ja som odpovedal: Bratislava. Nie, povedá on, tým mestom je Pittsburgh. V období po druhej svetovej vojne začal som osobne sledovať slovenský život v Amerike, a čím ďalej, tým viacej som túžil poznať ten život zblízka, osobnou skúsenosťou. To sa mi uskutočnilo v lete r. 1959.

V jeseni 1959 Slováci v meste Passaic, N. J. oslavovali 80. výročie prvých slovenských prisťahovalcov do toho mesta. Nielen pre Passaic, ale, všeobecne môžeme brať rok 1879 za počiatok hromadného Slovenského prisťahovalectva do Ameriky. Ako vyzerá slovenský život v Amerike po 80 rokoch?

Prvé, čo zarazí človeka po príchode do New Yorku je, že hoci týmto mestom prešli skoro všetci slovenskí prisťahovalci, neostalo ich tu pomerne mnoho. New York je plný Talianov, Grékov, a iných národností, čo sa zaoberajú obchodom, stavebníctvom a inými mestskými zamestnaniami. Slováci po krátkej zástavke, opúšťali New York a najviac sa usídlili v New Jersey a Pennsylvanii, pracujúc v baniach a železiarňach. Úradný záznam z r. 1909 udáva 507.256 baníkov v USA. Z nich bolo iba 1% narodnených v USA. Z ostatných pochádzalo 90% z Rakúsko-Uhorska, a boli to hlavne gréckokatolíci z Haliče, z Podkarpatskej Rusi a z Východného Slovenska. A tak najväčšie slovenské okolice boli okolo Scrantonu a Pittsburghu. Predtým, keď som listoval v Kalendári Jednoty zoznam slovenských osád čudoval som sa, čo naši ľudia robia v mnohých malých miestach biskupstva Scranton, Pittsburgh, Greensburg, Johnstown-Altoona. Až keď sa cestuje týmto krajom, hneď vidno, že je to najpriemyselnejší úsek Spojených štátov. A práve tie robotnícke osady boli hlavnou oporou slovenského živlu v Amerike. V nich bývali naši ľudia pospolu, hovorili medzi sebou po slovensky, takže slovenské spolky boli pre nich spoločenskou nutnosťou, lebo anglicky sa natoľko nikdy nenaučili, aby mohli zapadnúť do všeobecného života. Na okolí vyššie spomenutých miest sú osady, ktoré kedysi boli obývané výlučne našimi ľudmi, na pr. Rankin, Donora pri Pittsburghu, Whiting pri Chicagu atď., a slovenské kostoly boli tu prvymi kostolmi vôbec. Charakteristikou týchto malých miest sú kupoly gréckokatolíckych chrámov, (neskoršie pre vnútorné rozpory aj pravoslávnych). No tieto patriarchálne pomery sa od poslednej vojny veľmi zmenili. Ponajprv na Scrantonskej okolici prestáva sama ťažba uhlia, takže sa obyvateľstvo rozchodí hľadať prácu inde. Staršia generácia, obyčajne baníci na penzii ešte tam ostávajú, lebo majú tam svoj dom a tam si privykli, ale ich deti sa odsťahovali do priemyselných oblastí štátu New

Jersey a inde. Po druhé, aj tam kde sa ešte uhlie ťaží, synovia niekdajších slovenských robotníkov iba veľmi zriedka pokračujú v zamestnaní svojho otca. Vychovaní už v Amerike, vediac po anglicky, ujímajú sa v iných výhodnejších zamestnaniach, a túto ťažkú prácu ponechávajú novoprišlým: Talianom, Portorikánom a iným. To má za následok, že slovenské osady v týchto niekdajších baštách slovenského života silne upadajú, ako na pr. v Mount Carmel, Pa., Lansford, Pa., atď. Aj v samotných mestách nastávajú veľké presuny obyvateľstva, na aké sme my v Európe nie zvyknutí. Ľudia čo sa hospodársky a sociálne povzniesli, húfne nechávajú staršie štvrte, osobitne ak sa tam začínajú sťahovať Černosi, alebo Portorikánci, a kupujú si domy v nových lepších štvrtiach. Takto sa stáva, že v niekdajších slovenských štvrtiach ostáva konečne iba slovenský kostol. Najvýraznejším príkladom v tomto ohľade je osada Sv. Martina v Clevelande, kde nádherný slovenský kostol ostal celkom osihotený, alebo osada Najsv. Trojice v Duquesne, Pa., hoci tu pre menšie rozmery mesta sa to tak ešte neciti. Vdp. Ján Lach v svojom poslednom článku "Zachovajme čo je naše"[3] prináša ešte viacej takých príkladov a potom dôvodí, že tých čo sa raz takto odsťahovali, alebo roztratili, už je veľmi ťažko dať dohromady, ponajprv pre roztratenosť, a potom už ani cirkevná vrchnosť rímskokatolícka nedovoľuje zakladanie nových národných osád. Lepšie sú na tom gréckokatolíci, ktorí práve pre tieto zmenené pomery zakladajú aj tam svoje osady, kde doteraz neboli. Na pr. vo Washingtone spomínal mi duchovný Rev. E. Rosak, že v jeho osade má iba jednu starú osadníčku, ostatok sú všetko mladí ľudia, ktorí sú zamestnaní v štátnych službách alebo inde v tom meste.

Čo sa týka slovenských rímsko katolíckych osád aj tu slovenkosť navidomoči upadá. V starších kostoloch nájdete všade slovenské nápisy, kým v nových sa to vidí už len veľmi zriedka. Slovenské duchovenstvo sa predtým školilo viacej pohromade, na pr. v seminároch pri opátstve Sv. Vincenta v Latrobe, Pa., Sv. Prokopa v Lisle, Ill., alebo v seminári v Darlington, N. J., a v tých školách bohoslovci učili sa aj slovenčinu, takže dnešné farské duchovensvo, hoci už v Amerike narodené, predsa vie po slovensky. Dnes vzniklo mnoho nových biskupstiev, slovenskí bohoslovci sú roztratení, a už vôbec nedostanú výchovu v slovenčine, ak len z domu nevedia. Charakteristikou našich osád až doteraz bol slovenský spev, ktorý pestovala aj mladšia generácia, aj keď všetkému nerozumela. Dekrét Svätej stolice o cirkevnom speve z r. 1958 znamená v tejto veci veľký úder. Podľa toho dekrétu pri veľkých spievaných bohoslužbách má sa spievať iba po latinsky. Náš ľud na to vôbec nie je navyknutý. A hoci v samom dekréte je poznámka, že tam kde sa od nepamäti spieva v živej reči cirkevná vrchnosť môže dovoliť tak spie-

vať aj naďalej, predsa viacerí americkí biskupi použili túto príležitosť, aby predpísali aj v slovenských kostoloch latinský spev.

Vo všeobecnosti možno povedať, že cirkevné osady sú ešte dodnes najzákladnejšími organizáciami slovenského života. Na tomto poli vykonali naši bratia v Amerike najviac. Začínali skromne, vystavali, alebo odkúpili nejaký drevený kostolík, a nesmela už od počiatku chýbať osadná dvorana (hala), ktorá bola strediskom spoločenského života. Až neskoršie, keď už stáli lepšie, začali so stavbou väčšieho a krajšieho kostola. Nedávno vydaná illustrovaná publikácia *Slovak Catholic Parishes and Institutions in the United States and Canada*[4] názorne nám dokazuje, čo na tomto poli naši Slováci v Amerike vykonali. Illustrácie v knihe nie sú vždy najlepšie, a preto skutočnosť je často krajšia než ju ukazuje fotografia. Na pr. kostoly ako sv. Martina v Clevelande, sv. Jána vo Whiting, Ind., sv. Michala v Lansford, Pa., Božského Srdca vo Wilkes Barre, Pa., sv. Cyrila a Metoda v Lakewood, Ohio, aby sme spomenuli iba niektoré zo starších, mohli by byť aj katedrálami nielen na Slovensku, ale aj inde. A všetko to bolo vystavané z mozoľov našich robotníkov. No v poslednom čase aj tie kostoly ustupujú ešte novším, pri ktorých sa ešte viac dbá na učelnosť a krásu: Kostol Najsv. Trojice v Gary, Ind., sv. Benedikta v Clevelande, Ohio, Najsv. Trojice v Perth Amboy, N. J., sv. Cyrila a Metoda v Danville, Pa., — aby som spomenul len niektoré — sú ozajstnými pomníkmi viery a obetavosti slovenského ľudu.

No ešte viac než pomníky kamenné treba vyzdvihnúť kvitnúci náboženský život v slovenských osadách. Kalendár Jednoty vedie každý rok zoznam okolo 860 rím. kat. kňazov slovenského pôvodu v Sev. Amerike. K nim iste možno dodať asi 150 nezaznamenaných kňazov, hlavne reholníkov a misionárov, takže celkový počet môžeme brať asi 1000 rím. kat. kňazov slovenského pôvodu. Z nich teraz dvaja sú biskupi, dvaja opáti, dvaja apoštolskí protonotári a 29 monsignorov-prelátov. Ak vezmeme v úvahu, že na Slovensku r. 1948 bolo spolu asi 2000 rím. kat. kňazov, tak Slováci v Amerike môžu byť hrdí, že vychovali toľko kňazov. K tomu treba dodať ešte osady a duchovenstvo gréckokatolícke, s dvoma biskupmi na čele, kde však pomery sú zložitejšie. Tu naši ľudia sú zahrnutí do názvu Rusíni, Rusnáci, Ruthenians; iba v Kanade majú svoj osobitný dekanát v torontskom biskupstve.

Druhým stĺpom slovenského života v Amerike sú fraternalistické, čiže podporné spolky. Tieto sa skoro zhodujú s cirkevnou organizáciou osád, ale majú spoločenský cieľ. Dnes sú to mohutné organizácie so svojím ústredným domom, s tlačiarňou, s časopisom-týždenníkom. Medzi nimi na prvom mieste je *Prvá Slov. Kat. Jednota,* ktorá má vyše 100.000 členov. No aj tieto organizácie dosiahli už svoj najvyšší bod.

Staré členstvo umiera, a nie je v rovnakej miere nahradené mladým. Nateraz však bratské spolky sú pre slovenský život najväčšou finančnou silou. Každoročne venujú na slovenské náboženské a kultúrne ciele značné sumy, a dúfam, že aj v budúcnosti budú môcť ešte mnoho vykonať hlavne na kultúrnom poli.

Čo sa týka slovenského národného života, ktorý kedysi bol aj medzinárodnou silou, tu "amerikanizácia pokračuje míľovými krokmi".[5] Nie všetky národnosti sa rovnako asimilujú, ba niektoré dlhý čas sa jej bránia (na pr. Arméni, Gréci, zo Slovanov Poliaci), no Slováci v tom ohľade sú na prednom mieste. Prečo? Nehovoriac o samom slovenskom charaktere, ktorý sa ľahko prispôsobuje, myslím, že tu spolupôsobili dva faktory: ponajprv, že Slovensko, aké ho naši vysťahovalci ešte za Uhorska zanechali, nepredstavuje pre americkú mladú generáciu niečo veľkého. To, čo prisťahovalci svojim deťom rozprávali, vzbudilo v nich skôr zhrozenie, v akých podmienkach naši ľudia v starom kraji žili. Ba mnohí prisťahovalci ani nepoznali slovo Slovensko, a ich deti vedia iba toľko, že rodičia, alebo starí rodičia pochádzali z "Austria-Hungary". Zaiste odvtedy sa aj na Slovensku mnoho zmenilo, ale nebolo dosť stykov, aby mladá generácia to nové Slovensko poznala. Druhá svetová vojna a neblahé pomery po nej, násilné uzavretie Slovenska pred vplyvom z Ameriky ešte viacej prispelo k nepoznaniu Slovenska. V tom vidím druhú príčinu dnešného stavu. Mal som príležitosť stretnúť v Ríme klerikov slovenského pôvodu, ktorí už nevedeli, odkiaľ ich rodičia alebo starí rodičia pochádzajú.

Slovenčina je na veľkom ústupe. Mal som príležitosť stretnúť ľudí zo starej generácie, ktorí prežili v Amerike už 50, ba aj viacej rokov, ale v podmienkach, aké som napočiatku spomenul. Tí hovoria po slovensky tak, ako keby aj dnes žili na Slovensku. S nimi ešte slovenčina žije, a s nimi aj zomrie. Mnohí mi povedali: Kým žila stará matka alebo starý otec, doma sme hovorili len po slovensky. Po ich smrti už nehovoríme viac. Stretol som síce aj mladých Amerikánov slovenského pôvodu, ktorí hovorili dobre po slovensky, ale to sú zriedkavé prípady. Z dievčat slovenského pôvodu, čo študujú na Akadémii sv. Cyrila v Danville, Pa., iba asi 6-8 sa vedia z domu vyjadriť po slovensky. Vo väčšine slovenských osadných škôl sa ešte vyučuje slovenčina ako predmet, ale aj tu sa stáva, že rodičia považujú to skôr za trápenie detí, nevidiac z toho nijakého osohu. Aj na Dievčenskej Akadémii sv. Cyrila v Danville je slovenčina nie predpísaná, ale voliteľná spomedzi viacerých rečí. Redaktor Hrobák vo vyššie citovanom článku zaoberá sa touto otázkou. Na jednej strane spomína síce, že o slovenčinu je v Amerike dosť veľký záujem niekedy aj medzi Neslovákmi, kým u samej slovenskej tretej generácie je záujem slabý. Amerika totiž teraz

ako nikdy predtým odporúča učiť sa cudzím rečiam, v tom aj slovanským, pre ohromný vplyv, aký dnes vo svete začína hrať Slovanstvo. Sám som mal príležitosť počuť v Pittsburghu dievčatá rôznych národnosti spievať po rusky. Redaktor Hrobák správne poznamenáva, že deti slovenských rodičov by sa mali v prvom rade učiť po slovensky. Tu je potrebné poukázať im, že aj so slovenským jazykom sa budú môcť uplatniť. Na pr. vo Washingtone v Library of Congress a pri vláde sú zamestnaní viacerí Amerikáni slovenského pôvodu práve preto, že vedia po slovensky. V Danvillskom študentskom časopise" Tower Times" (november 1959) istá ex-alumníčka (Mrs. Troy) snaží sa povzbudiť terajšie študentky k učeniu slovenčiny, poukazujúc, ako pre ňu aj jej manžela znalosť slovenčiny je užitočná. Treba tiež poukázať na to, že slovenčina stojí uprostred všetkých slovanských jazykov, že kto vie po slovensky ,veľmi ľahko porozumie aj ruštinu, chorvátčinu, nehovoriac o češtine.

No aj keď sa tratí slovenčina, tým samým nemal by sa stratiť ešte slovenský duch.V našich časopisoch často sa poukazuje na obdobný prípad Irčanov, ktorí sú si stále vedomí svojho pôvodu, kdekoľvek sú. U našej mladej generácie často sa stáva, že už ani to nevie, akého pôvodu je meno, ktoré nosí. Slovenské meno vyslovuje podľa anglickej fonetiky, takže ja som iba z písanej formy mohol to meno rozoznať (na pr. Zajac Dzejdžek). Za takých okolností je potrebné tým mladým Amerikánom dať do ruky knihy o slovenských veciach v angličtine. V tejto veci sa v poslednom čase už čo — to uverejnilo, a teraz sú práve v tlači Slovenské dejiny — po anglicky. Bude treba vydať aj iné potrebné knihy, na pr. Slovensko v obrazoch, dejiny slovenskej literatúry, niektoré preklady z tejto literatúry atď. Ako sa dozvedáme, Slovenský Ústav ide vydať zborníky *Slovak Studies,* v ktorých sa predstavuje Slovensko v rôznych odvetviach činnosti. Tie zborníky budú užitočné aj pre vedeckých pracovníkov na slavistických ústavoch amerických univerzít.

Na kultúrnom poli slovenská Amerika dala Slovákom hlavne za posledných 15 rokov hodne. Zdá sa mi, že odhliadnuc od každoročne vydávaných Kalendárov, za všetky predošlé roky sa nevydalo o slovenských veciach toľko publikácií ako za posledných 15 rokov. Práve vyšla na Slovensku *Bibliografia kníh v západných rečiach týkajúcich sa slovenských vecí.*[6] Za obdobie až do konca vojny (1945) zaznamenáva iba 18 publikácií v angličtine napísaných alebo aspoň vydaných americkými Slovákmi. K tomu zaiste treba dodať publikácie v slovenčine, ktorých však tiež nebolo mnoho.

Po vojne vyšlo aspoň 50-60 publikácií v slovenskej Amerike. A na rozdiel od predvojnových, tieto publikácie sú omnoho vyššie či už literárne, alebo vedecky. Pred pár rokmi Združenie intelektuálov uchý-

livších sa v Taliansku usporiadalo v Ríme výstavu publikácií, čo jednotlivé národy spoza "železnej opony" vydali v zahraničí. Všetci boli prekvapení, keď videli, že vlastne Slováci zásluhou Ameriky toho skoro najviac vydali. Dnes slovenská Amerika je útočišťom slobodnej slovenskej kultúry. Všetka česť patrí tým, čo sa jej zaujali, a naprvom mieste našim vydavateľom: vdp. Jánovi Lachovi, pánu M. Bosákovi, Slovenskej Katolíckej Jednote, Slovenskému benediktíinskemu opátstvu sv. Andreja-Svorada v Clevelande, Slovenskému katolíckemu Sokolu, Pennsylvánskej Jednote, Sestrám sv. Cyrila a Metoda a iným. Tu načim spomenuť vážnu historickú okolnosť, totiž emigráciu početnej slovenskej inteligencie po druhej svetovej vojne. Nikdy vari nebolo toľko slovenských intelektuálov v Amerike ako teraz. Medzi nimi Spojené štáty americké ich veľkodušne prijali a dali im možnosť materiálnej práce. Bola to však slovenská Amerika, ktorá im dala možnosť kultúrnej a literárnej tvorby tým, že sa podujala vydať ich diela. Toto bolo a aj teraz je historické povolanie slovenskej Ameriky. Často sú to publikácie privysoké pre našich ľudí zo staršej emigrácie, ale právom sa nakladatelia sťažujú na nezáujem v radoch novej slovenskej emigrácie pri odbyte slovenskej literárnej tvorby. No mnohí naši jednoduchí ľudia aj keď sami nemôžu čítať tie vážnejšie publikácie, radi dajú svoj groš, aby sa mohli také publikácie dostať do univerzitných a iných biblioték. Toto môžem potvrdiť z vlastnej skúsenosti. Vydávanie kníh v angličtine, dúfajme, predlží slovenské povedomie u mnohých z mladej generácie.

Spomenul som vyššie staršiu a novšiu slovenskú emigráciu v Amerike. Pod novšou emigráciou rozumieme tých, čo z politických dôvodov hľadali útočište v Amerike po druhej svetovej vojne. V Amerike ich nazývajú utečencami.

Medzi staršou a touto novšou slovenskou emigráciou je hodne rozdielov. Ako som vyššie spomenul, staršia emigrácia pozostávala skoro výlučne z robotného ľudu, kým nová sú skoro výlučne intelektuáli. Vdp. Ján Lach v svojom poslednom článku "Zachovajme čo je naše", zaoberá sa problémom asimilácie týchto nových prisťahovalcov. Na prvý pohľad sa zdalo, hovorí vdp. Lach, "že amerikanizácia týchto ľudí bude takmer nemožnou vecou" pre ich slovenské povedomie a vzdelanie. Za krátky čas sa však ukázalo, "že žiadna skupina do Ameriky prišlých Slovákov sa tak rýchle nezamerikanizovala ako táto najnovšia. S rýchlosťou, ktorá nás priam udivovala, títo noví emigranti naučili sa anglický jazyk a oveľa častejšie prejavili túžbu splynúť so všeobecne americkým prostredím než so starými slovenskými okolicami". Mal som príležitosť stretnúť viacerých z tejto novej emigrácie. Pekná grupa ję ich v New Yorku a na okolí, a druhá v Chicagu a na okolí. Všetci

sa zapojili do života, každý má prácu, často pekné postavenie zodpovedajúce jeho vzdelaniu. Zaiste, že medzi staršou generáciou vznikla spočiatku akási závisť, že títo ľudia nešli starou ťažkou cestou, cez bane a fabriky. Istý mladý profesor, ktorý prišiel po vojne do Ameriký k svojim príbuzným ako univerzitný študent mi rozprával, aké bolo prekvapenie u jeho príbuzných, keď miesto toho aby si šiel pýtať prácu do fabriky, on sa vybral zapísať sa na univerzitu. Za tieto posledné roky badať v Amerike akési rozpoltenie medzi staršou a novšou generáciou slovenských prisťahovalcov, ktoré sa občas prejavuje aj v slovenskej tlači. Tu sa možno dočítať frázy ako táto: "Utečenci nám berú naše organizácie", "utečenci nás chcú viesť"' atď. Netreba vysvetľovať, aké neblahé následky má táto papierová vojna. Niekedy sa treba až hanbiť. A prečo to všetko? Veď vdp. Ján Lach zaznamenáva, že v skutočnosti sa tí "utečenci" iba málo zapojili do starších slovenských organizácií, často sa nedajú zapísať ani do slovenských cirkevných osád, ale radšej navštevujú bližie ležiace anglické osady. Niektorí sa však uchýlili v slovenskej tlači, a keďže tlač je zrkadlom celého nášho života v Amerike, mnohým sa zdalo, ako by sa exulanti do všetkého pchali. Podľa môjho názoru je to diskusia celkom neužitočná. Isteže je medzi staršou a novšou emigráciou generačný a sociálny rozdiel, ale bez intelektuálov nemôže existovať národ, ako telo nemôže existovať bez hlavy. Naopak, tak ako v prvých rokoch po vojne, aj teraz je potrebná spolupráca medzi obidvoma vrstvami slovenskej Ameriky. Iba takto sa budú môcť vytvoriť aj ďalšie kultúrne diela .

A je ešte čo tvoriť. Na kultúrnom poli slovenská Amerika nie je tak silná ako na poli náboženskom a spolkovom. Iné národnosti maju v Amerike aj svoje vyššie školy, Poliaci majú Aliance College, Gréci v Amerike práve sa chystajú založiť Hellenskú Unievrzitu. My máme niekoľko stredných škôl — "High schools", no niektoré z nich už iba iba podľa mena sú slovenské. Ústredný Slovenský Ústav slovenskej Ameriky pri Opátstve sv. Andreja-Svorada v Clevelande treba ďalej dobudovať a rozšíriť. Tam je doteraz najvýznamnejšia slovenská knižnica, a kultúrny archív, kde sa prechovávajú pamiatky po americko-slovenských činiteľoch, no bolo ty treba osnovať aj múzeum, kde by sa zachovali pamiatky po našich pioneroch, a iné veci, ktoré si priniesli zo starého kraju. Ukrajinci v Kanade majú niekoľko takých múzei. Ďalej je potrebné zakladať slovenské oddelenia pri slavistických katedrách na amerických univerzitách. Vdp. Ján Lach roku 1954 odovzdal profesorovi A. Colemani krásny obraz Jánošíka pre Alliance College, a pri tejto príležitosťi prof. Coleman prehásil, že ide osnovať slovenské oddelenie pri tej škole. Neviem, či sa to vskutku stalo a v akom rozsahu. Harvardova Univerzita v Bostone má tiež zbierku slovenských

kníh, no jesto mnoho univerzít, kde by bolo potrebné také oddelenie založiť tým, že sa tam jednoducho slovenské knihy darujú. Tu je veľké pole práce pre naše spolky. Bolo by potrebné vychovať tiež amerikánov slovenského pôvodu za profesorov na tých vysokých školách, ako to odporúčal vdp. Ján Lach zakladaním študijných podpôr pre nadaných študentov.

Ako som mal možnosť zistiť, tretia a štvrtá generácia, ktorá už nemá také vzťahy k Slovensku, samočinne viacej sa zaujíma o zem svojich predkov ako druhá generácia. Práve teraz si dopisujem s jedným študentom slovenského pôvodu, začínajúcim College, ktorý svojím osobným záujmom už zrobil také pokroky v slavistike, až po staroslovenský jazyk, že mňa samého to udivuje. Najstašie staroslovenské texty číta tak v cyrilike ako v glagolici a už odteraz si zakladá slavistickú knižnicu. To sú naše nádeje. Takých študentov treba podporovať. Často sa stáva, že americko-slovenskí klerici poslaní na štúdia do Ríma, keď vidia medzi svojimi univerzitnými profesormi aj Slovákov, sami od seba prídu za nimi hlásiac sa k svojmu pôvodu. Zo skúsenosti môžem povedať, že bol to americko-slovenský klerik v Ríme, ktorú ma učil angličtinu a ja jeho, ako odplatu slovenčinu (Rev. Pavel Hritz). Bol som tiež milo prekvapený, keď na istom významnom pútnickom mieste v Európe, v pamätnej knihe pútnikov istý Amerikán slovenského pôvodu zapísal svoje venovanie po slovensky (Rev. Arnold Tkáčik, OSB).

Teda aj za dnešných zmených okolností slovenská Amerika má svoje poslanie a svoje úlohy, ktoré splní len svornou spoluprácou. Dnes, keď Slovensko je pod nadvládou komunizmu, Slováci v Amerike sú dedičmi kresťanského odkazu vyrilometodského, a národných tradícií. Svornou prácou Americkí Slováci majú byť aj naďalej nositeľmi týchto tradícií, a majú ich zachovať pre Slovensko. Nech teda prestane delenie na starú a novú generáciu, na dávnoprišlých a novoprišlých, lebo všetci sme synovia tohože národa ,všetci sme potrební pre náš malý národ. Každý nech priloží ruku k práci na tom úseku, kde môže. Nech mi je dovolené zakončiť týmto zážitkom: Cestujúc prvý raz v Amerike vlakom z New Yorku do Pittsburghu, po nejakom čase som usnul. Naraz vlakom trochu drglo, a ja som sa prebudil. Nevediac kde som, pozrel som sa von oknom na pravo, a na moje veľké prekvapenie videl som niekoľko budov a na streche jednej z nich veľkymi bielymi literami bolo napísané "Jednota". Iba neskoršie som sa dozvedel, že to boli budovy Slovenskej Katolíckej Jednoty v Middletown, Pa. To slovo bolo mi vodítkom pri návšteve v Amerike a to nech bude vodítkom slovenskej Ameriky aj naďalej.

POZNÁMKY

1. Na pr. "Najvážnejšie úlohy" Lit. Almanach na rok 1955; "Otázky našej budúcnosti", Lit. Almanach na rok 1956; "Starajme sa o seba", Lit. Almanach na rok 1957; "Veľké zmeny", Lit. Almanach na rok 1958; "Zachovajme čo je naše", Lit. Almanach na rok 1960.
2. Filip Hrobák, "V hodine dvanástej", Lit. Almanach na rok 1960 str. 51-53.
3. Literárny Almanach na rok 1960, str. 46.
4. Slovak Catholic Parishes and Institutions in the United States and Canada. Compiled and published by The first Catholic Slovak Union, Cleveland 1955.
5. J. Lach, v citovanom článku "Zachovajme čo je naše", str. 45.
6. Jozef Kuzmík, Bibliografia kníh v západných rečiach týkajúcich sa slovenských vecí vydaných od XVI. stor. do r. 1955. Matica Slovenská. Martin 1959.

K Á R A

J. C. Hronský

Kamarát K. istý deň pobadal, že mu syn dorástol na školáka, treba ho ráno zapísať do prvej triedy, tak sa chytro chcel zmeniť na dobrého pedagóga. Keďže ešte nevedel, že deti tak chytro svet nepokazia, sú múdre, múdrejšie, ako si predstavujú otcovia, myslia po svojom, nuž po večeri vystrúhol veľmi vážnu tvár.

— Syn môj, už si veľký, už pôjdeš do školy a musíš sa učiť. Ak sa nebudeš učiť, tak ti začnú rásť veľké uši . . . také veľké, ako má somárik a keď ti také narastú, budeš somárikom. I kúpim ti káru a budeš káru ťahať . . .

Chlapček sa veľmi vážne zamyslel nad vecou, občas si poškrabal pravé ucho a taký zamyslený bral sa i spať.

Aj otec šiel pokojne spať, vytešený, že prvá lekcia sa tak dobre skončila. Lenže okolo druhej v noci počuje, že čosi šuchoce a otvárajú sa dvere.

— Kto je, há? . . .
— Ja, — hlásil sa budúci študent — oťko, ale nezobuď mamu!
— A čo sa moceš?
— Vieš, oťko, prišiel som ti povedať, že sa učiť nebudem . . . Ani do školy ráno nemusím ísť . . . Radšej mi len *kúp tú káru hneď!*

Nový pedagóg vytreštil oči, ale ani potom neporozumel, že syn mu to dobre myslí: čo sa to má po toľké roky šúchať po školských laviciach, keď napokon i tak zapriahnu ho do nejakej káry, hoc by mu uši ani nenarástli na veľké.

REGRESSION

U. M. Oberlin

Keď my teraz mlčíme, naše deti zomrú.
Bude to ako pomalé umieranie stromov,
bez nemoci a bolesti. Až zvädnú
najjemnejšie konáre hore v duchovnom étere,
ktoré budúcnosť nosia v kvetoch a v ovocí,
niekoľko pukov sa rozpadne, neskoršie mnohé,
nakoniec celá halúz. Naše deti
nebudú viac spomínať na isté veci,
v ich myslení budú prázdne miesta, a čosi,
čo ich otcovia vystavali a vynašli,
nebudú viac chápať; ale ešte budú
tu mašiny, ktoré im to obstarajú,
ktoré budú za nich rátať a písať, a iné, čo
budú riadiť ich krvný tlak, keď sa, ľakomyseľne, raz
bez masky budú prechádzať na smrtiacom slnku.
Aj genetické automaty budú ešte chvíľu
fungovať, pri chybnom oplodnení
pôrod vyvolajú (bezbolestne), kým nebude neskoro.
Často ale bude prineskoro, naši vnukovia budú
mať viaceré prázdne hniezda v mozgu, ktoré skazená krv
už nezasiahne (sotva zmôže ešte zažívanie). Nebudú
môcť obslúžiť viaceré aparáty,
ich reč stratí zvuk. Nečitateľné budú
mnohé slová v starších knihách. Medzikontinentálne
vzdušné zariadenia budú pracovať s chybnými číslami, ich
reaktory zlyhajú. Keď teraz mlčíme,
naši pravnuci nenájdu po Človeku na kríži
ani jedinú stopu, ktorú my dnes zahladzujeme,
ktorú obozretne rozšliapavame, neodvolateľne,
a nie brány pekla zavrú sa
nad jeho pamäťou, lež brány mlčania,
nášho mlčania. My sme to, čo rozsudok
podpisujeme na strane tisíc deväťsto päťdesiatej deviatej
dejín, pretože každému chýba odvaha
pozorovať svoju tvár: ecce homo.
Kto teraz nepovstane, má podiel na sprisahaní mlčania,

kto teraz, nech stojí kdekoll'vek, nepovie v srdci svoje nie,
hlasno a smelým činom sprevádzané, ako len môže,
ticho a so škrípajúcou odvahou, tak bude sputnaný
a obkl'účený žltými pohl'admi vyzvedačov,
jeho meno octne sa pri menách katov.
Mlčať je smrť, bezradné čakanie je vražda na
nenarodenom živote. Neviditel'ný
dážď nás zahal'uje, preniká nami pri každom
dychu hlboko do morku, a ohňostrojom usilovne živia
ho služobníci moci. Vo voňavom jablku
čaká smrtiace jadro, i u lúčoch prameňa,
tebe necitel'né, avšak pomaly už rast tvojho dieťaťa
mení, jeho pohl'ad a jeho úsmev, nezadržatel'ne.
Nunc et rimanet in te. Kto mlčí, vraždil.

Z nemčiny preložil Marian Žiar.

R U Ž A

2.

Pretože neviem tvoje meno,
odpusť mi moje ústa nemé;
srdce mi kráča na temeno,
kde tvoja červeň drieme.

Ticho a ticho nech je večité
v záhyboch rozvlnených listov;
spí perla ešte v svojej ulite
a mlčí farba tvojich ametistov.

Čin a čin, každy sa mu klania
jak keby nebolo už východiska
z bronzového panciera.

Ty okrem slávy nemáš povolania,
keď dýcham na teba tu zblízka
a dych môj v srdci tvojom umiera.

Mikuláš Šprinc

K A L O Š N E

J. C. Hronský

Na Sliači stretli sme sa raz s naším starým priateľom, dedinským notárom, starým mládencom, ktorému v posledných časoch domácnosť opatrovala jeho sestra Laura.

I tú sme dobre poznali.

Hneď sme sa aj pýtali:

— Ako sa má Laura?

— Laura? . . . Laura sa má dobre, ale ja deň čo deň horšie, ani neviem, dokedy to vydržím. Laura už mesiace vymýšľala, že si musím kúpiť kalošne. Už som roky na blatnavej dedine, žijem bez kalošní toľké časy a ona vymyslí kalošne! Vyše pol roka sme sa za to vadievali . . .

Ale to nič! Či mi na meniny nekúpila pár! . . . Do paroma, ešte som sa aj usmievať musel! Iste sa potom za dážď modlila, lebo hneď na druhý deň začal sa liať. Keď som večer šiel na preferanc na faru, vystriehla ma s kalošňami, a aby som partiu nestratil, radšej som si ich natiahol . . .

Na fare som celý večer sedel v kalošniach — takú kaluž som spravil pod stolom ako svet — a hanebne som prehral tridsiatku . . . Nuž najedovaný vyšiel som z fary. Tma ako v rohu, blata po uši. Keby som nebol mal kalošne, aspoň by som bol poriadne kráčal. Ale takto sem šuch, tam šuch, ledva som sa udržal na nohách, ba o desať krokov som už jednej kalošne ani nemal. Svietil som zápaľkami dosť, ale nikde jej nebolo, ani som nevedel, kedy som ju stratil . . .

To ma už tak dopálilo, trhol som druhou nohou, zvliekol kalošňu a prehodil cez akýsi plot . . . Reku nech sa Laura aj roztrhá od zlosti!

Inokedy Laura už spí o takom čase, keď sa s preferancu vraciam, lenže tie kalošne! . . . Či ma nečakala!

— Aspoň ju hneď prekvapím! — myslel som si škodoradostne a hneď vo dverách postavil som sa do svetla čo najlepšie.

Ono, predstavte si, keď ma Laura oslovila, skoro ma porazilo.

— Miloš . . . veď ty máš len *jednu* kalošňu a kde si nechal d r u h ú?

— — —

Nuž tak nám o kalošni priateľ náš rozprával.

Hen v nedeľu prišla mi táto príhoda veľmi vhod. Prichytil ma istý pseudozjednocovateľ národa a mocne držal za rukáv:

— Prosím vás, akú mienku máte o tých našich smutných veciach v národe?

Nuž som sa mu prizrel, ako vyvracia oči, a vyrozprával som mu onú príhodu o kalošniach s týmto dodatkom:

— Viete, my sme národ zemitý, národ krpčiarsky, trochu blata sa nel'akáme, vieme po kalužiach dobre chodiť. Ale sme sa chceli pomeštiačiť a poniektorí kúpili sme si kalošne porozumenia, lenže chodiť v nich nevieme. Keď nás lejak trochu pooblieva, hneď chodíme na jednu nohu bosí a na druhú obutí a robíme pod stolom mláky . . .

— — —

To som mu pridal.

Teraz nech si láme hlavu, kto chce, a koz toho tento národovec zmudrel.

R U Ž A

3.

Obdivy moje kvapky rosy
z noci bezmocných slov;
sotva sa držia nad ránom
v kalichoch tvojich snov.

A len čo začne hudba tvoja
v striebornej ihre svetiel,
rozplývajú sa bez žiaľu
s pokorou podkosených stebieľ.

Naterz steká tvoja ťažká vôňa
do zmyslov mojich ako do nádob:
podstata neprístupná výrazu.

No raz, keď bude zo mňa iha tôňa,
vrátiš sa zjari na môj hrob:
vnútorná sila môjho úžasu.

Mikuláš Šprinc

NOVÉ BÁSNE

Karol Strmeň

PODOBENSTVO O CYMBALE

Ako ty máš v sebe celú pieseň, povedal básnik cymbalu, a predsa nie si pieseň,

tak ja mám v srdci celý svet, a predsa stojím stranou;
ako ty horíš radosťou a schladneš, keď ťa ruka odloží,
aj ja chcem horieť bez vnútornej účasti, keď ochočujem slová.

Básnik, povedal cymbal, ja som len pomocník božstiev a hlas ich duše; naveky jasám nad slobodou, ale ty nie.

Tebe je určené prehrať vlastné srdce, a nezvíťazíš, moci nedosiahneš, ak vlastné srdce neprehráš.

Dobre i tak, iba keď zvíťazím.

Keď zvíťazíš, ó básnik pošetilý, keď zvíťazíš,
postoj a urob prstom čiaru po zaprášenom stole: zanechaj stopu po sebe!

PO DAŽDI

Odletujúce strechy, umyté dažďom, stali sa slnečnými zrkadlami nad hlavou ženského klubu.
Ozón. Rosička sa díva z vysokej haluzi.

MOTÍV Z MONTAIGNA

Užovka rýchla, postoj,
nech odkreslím si vzorku z tvojej kože!
Umenie, drž mi ruku!

Ja som len človek,
ako je voda iba lesklý krystal,
no moja láska je viac, než zvládzem

zachytiť v slove, viac
než moja letmá smrteľnosť a zákon
ustaľujúci slnovrat.

Prerástol som ti do žíl ako striebro,
kráľovná smrteľnosti.
Kamkoľvek pôjdeš, seba nájdeš iba
cez moju dušu. Postoj,
ja zrkadlo som benátske
pre všetky tvoje utajené svetlá!

CUDZINEC

mrzlo až sosnám tiene obelili.
celú noc spieval svrček za kachľami
a v tvrdých lúčoch ľaliovej luny
nábytok pukal.
                    nikdy nezabudnem
na stôl a postel
                    čisté uteráky
pri umyvadle
                suchý imeľ v džbáne
a ani na tú sivú ľahostajnosť
zrkadla v izbe hotelovej
                        Takto
sám seba som sa pýtal: Čo tu Bože
čo tu ja hľadám na studenej zemi?

SMRŤ CHUDOBNEJ ŽENY

Na konci drótu
udržala sa kvapka

tak na konci jej života
sa drží výkrik

Nezametú jak starý dážď
ten výkrik nevyslovený
ostáva v našich očiach
jak holé miesto vo vzduchu
po odrezanej ruke

PROBLÉMY VYDAVATEĽA SLOVENSKÝCH KNÍH

Rev. Ján J. Lach

Nadišiel čas, aby som znova preštudoval svoju vydavateľskú činnosť a upovedomil o nej pracovníkov a milovníkov slovenskej spisby.

Náš americko-slovenský ľud vie, že popri čisto-kňazskej práci v diecéze a mne zverenej osade, mal som živú účasť v amerických a americko-slovenských snahách za druhej svetovej vojny. Ako člen výkonného výboru Slovenskej Ligy v Amerike viedol som akciu predávania vojnových bondov, potom zbierky na zakúpenie lodí a aeroplánov, predávania slovenských známok a tiež zastupoval som Slovenskú Ligu v San Francisco roku 1945, kde sa vtedy odbývala Konferencia svetového mieru.

Počas cestovania, najmä po zakončení druhej svetovej vojny a po páde Slovenského štátu, postretol som viaceré nadané osoby s rukopismi, na vydanie ktorých hľadali amerického Slováka. Vtedy pustil som sa do vydávania kníh a aby som aký-taký zdar dokázal, prebral som najstarší americko-slovenský časopis *Slováka v Amerike*. Keby ma bol materiálny zisk viedol vo vydávaní kníh a časopisu, po dosť krátkej dobe bol by som prestal, ale láska k americko-slovenskému ľudu a utláčanému národu nedovolila mi s vydávaním prestať. Nemôžem sa sťažovať na náš ľud, bo hoci viaceré vydané diela boli slohom a predmetom zavysoké, predsa ma podporil. No ale nedá sa to tvrdiť o tých, ktorí opustili Slovensko po druhej svetovej vojne, ktorí skoro všetci mali dobrú slovenskú výchovu, ktorí dostali sa k práci v Amerike a v Kanade, ale po slovenskej knihe nesiahli, hoci tie knihy napísali ich vrstovníci a známi kultúrni pracovníci.

Vydal som Dr. Kirschbaumovu anglickú knihu *"The Case of Slovakia;* vydal sam anglický román Dr. Pauču *Unconquerables;* tiež aj anglické dielo Dr. Cincíka a Dr. Mikuša a Petra Jurčáka; potom diela Dilongove, Dr. Mečiara a Dr. Žatku; veľké dielo Dr. Durčanského a diela viacerých iných ako Msgr. M. K. Mlynaroviča, prof. Dr. Bartka. *Most,* literyrný, vedecký a umelecký štvrťročník rediguje dp. Spring. Títo a viecerí boli na Slovensku známi ako literáti a vedátori, teda vedia, čo a jako predstaviť plány a túžby národa a predsa ich hlas, ostáva hlasom na púšti.

Priznávam sa, že čo som podnikol, to ani najmenej neľutujem, ba

mám z toho duševnú radosť. Prečo? Preto, bo dozvedel som sa od Msgr. Mlynaroviča, že po zakončení prvej svetovej vojny, pred otrhnutím Slovenska od Maďarska, každá slovenská kniha, každý slovenský časopis, každé slovenské umelecké dielo, ba ešte aj slovenské nápisy na krížoch — najmä v Bratislave — prišli pred komisiu ako dôkazy o nadanosti slovenského národa a o slovenskom ráze Bratislavy. Čo sa stalo, môže nádísť znova, bo história sa opakuje, hoci aj v zmenenom vydaní. Preto každé mnou vydané dielo prehovorí o amerických Slovákoch a o ich starosti o národ a o ich láske k národu. A to je to, čo mi dodávalo a dodáva nadchnutia a radosti vo vydávaní kníh.

Dnes, keď do ohľadu beriem rukopisy, ktorých vydanie na mňa ešte vždy čaká, bo som ich prisľúbil vydať; dnes, keď so sebou účtujem, nechcejúc sa prerátať a nové sľuby dávať, dávam pracovníkom pera na vedomie, že predovšetkým tie rukopisy mienim vydať, ktoré som sa vydať prisľúbil. A kedže ich počet nie je napatrný a výžadovať budú značnú sumu, preto na istú dobu prestávam prijímať nové rukopisy, či už anglické a či slovenské.

Nič by ma tak netešilo práve v roku 1960, ako odpredanie viacerých cenných kníh, ktoré mám na sklade. Nutno nám vedieť, že dobrá kniha býva vždy milým darom. A nielen ja, ale aj ostatní naši vydavatelia tešia sa záujmu nášho ľudu o slovenský knihu. A tá ich radosť by sa stala dvojnásobnou, keby ten záujem prichádzal od tých, ktorým sa podarilo železnú oponu opustiť, najsť si slušné zamestnanie v exile a ktorí by na slovenské slovo nijak zabudnúť nemali.

Upovedomujme si, že tu v prvom rade nie je slovo o osobách vydavateľov, ale slovo je o obetavosti a nadovšetko prichodí na váhu blahobyt slovenského národa s jeho túžbami a to všetko bez slovenskej kultúry sa nedosiahne.

Ani jedna obetavosť na svete nie je bezhraničná, a tie hranice obetavosti vydavateľov rozširuje záujem a láska ku slovenskej kultúre, ktorá v prvom ráde vydáva svedectvo pred svetom o nadanosti národa.

MARHUĽOVÝ KONÁR

Neukazuj mi prstom
kvitnúci konár marhuľový,
závid' mu radšej
včerajšiu nádej,
čo kvetmi ešte nestroskotala.

Karol Strmeň

P R I A T E Ľ

J. C. Hronský

Čo by som sa do toho akokoľvek nútil, nemohol by som povedať, že ma vo väznici prívetive prijali.

Iste to tam patrí k dobrému spoločenskému tónu, že mi zafúľali všetky prsty a odtlačili do akejsi velikánskej knihy. Iba to bolo pri tom sympatické, že to šlo všetko len tak bez slova, iba čo ma trochu kedy-tedy mykli, kývli hlavou a sem alebo ta ukázali prstom.

Mohol som byť aj pobúrený, že na takú slávnu väznicu, ako je Regina Coeli vo večnom meste v Ríme, sa to vari nepatrí len tak človeka postrkávať, ale pobúrený som nebol, lebo som sa v svojom novom povolaní ešte nevyznal.

Iste choval som sa nehrdinsky a to sa nepáčilo. Asi na to neboli privyknutí, tak ako mohli byť prívetiví!

Potom vyzliekli ma donaha.

A to viete, že nahý človek je už celkom zbabelý, nuž i ja som vyvaľoval oči.

— Dovoľte, signori, ale ja som hanblivý človek . . .

A oni nič!

Mali starosť, to je pravda, lebo mali predpis, že zo spodkov delikventa musia vytiahnuť motúz a na mojich spodkoch nijakého motúza nebolo. Iba gombíky. Tak hádali, hádali, ako predpisu vyhovieť. Keď to inak nešlo, napokon mi kus motúzu darovali a keď som sa nechápave naň díval, na čo mi ten motúz bude, jeden mi čosi ukázal tak okolo krku, z čoho som vyrozumel, že je to motúz na n e o b e s e n i e s a.

Tak aj bolo.

Taký slabý motúz to bol, len čo som ho trochu potiahol, už sa aj trhal.

— Ale, priatelia moji! . . .

— Ticho!

Chcel som začať napokon protestovať, že ma načisto oberajú, lebo ma ešte tak nikde na svete neobrali ako v tomto slávnom dome spravodlivosti.

— Ale . . . kolegovia! . . .

— Ti-cho!!

Nuž — bol som ticho.

Ticho som sa díval, ako mi vyťahovali šnôrky z topánok, ako mi

vyvracali vrecká, vyberali peniaze, pero, hodinky, každý kúsok papieru, ešte aj lístok autobusový.

No, no, neboli prívetiví!

Iba pri tých storakých železných dverách, čo sme potom prechodili, boli títo ľudia ako-tak zdvorilí: vždy kývli rukou, aby som prešiel prvý. To mi dobre padlo, tak som i ja chcel ukázať trochu móresu a keď sa otvorili na istej cele dvere, ponúkol som toho mrzutého strážnika, aby sa mu len páčilo popredku . . .

Ale nebol dobre vychovaný!

Odmietol môj úprimný prejav zdvorilosti.

* * * *

Iba jediný človek sa tu na mňa usmial.

Pekne, naširoko, aj oči sa mu smiali.

Aj to je pravda, že tento človek nemal za pásom nijaké pištole, ani kľúče v hrsti. Iba metlu mal v ruke. Nuž a keď sa tak pekne ľudsky usmieval, tak tej metly som sa nebál.

Ba ešte i prvý vošiel do cely, iste aby som vedel, ako sa do cely vchodí.

Verte, to všetko dobre padne človeku v takých nezvyklých chvíľach.

– Ako sa voláš? – začínal.

Lenže ja som veru nevedel ako sa volám!

Keby som bol vedel, iste by som mu to bol povedal, človeku prívetivému, lenže . . . no, proste nevedel som, nevedel, hotovo!

A on sa ani najmenej neurazil, že som ja taký.

– Veď privykneš! . . . Ja ti budem celu zametať každé ráno. A už to máš? . . . Koľko? . . .

Pravdaže som nevedel, čo sa to pýta! Tak začal mi aj reč usnadňovať:

– Ja mám už iba dva roky a tri mesiace.

Strážnik ho vtedy okríkol a ja som sa naľakal.

On ani trochu.

Veď už mal iba dva roky . . .

Pokojne pozrel na ceduľu na dverácr, kde bolo moje meno a kadečo inšie, pokojne šľabikoval, ale moje priezvisko bolo mu asi priťažké, nuž len tak po ľudsky sa zasmial:

– Čau Giuseppe! – zakýval.

* * * *

To približne znamená:

– S Bohom, Jožko!

Veru tak.

Môže znamenať aj – do videnia, Jožko!

Veru tak! Taliani majú také pekné, fajnové a užitočné slovo až na závidenie. To slovo znamená aj – dobré ráno! – aj dobrú noc! – ako sa máš? – dobre sa maj! – a všeličo pekného ešte.

– Toto je tu j e d i n ý č l o v e k, – myslel som si a díval som sa za ním, aj keď to mrzké individuum pričapilo dvere. – Škoda ho bude, dobrého človeka, keď po dvoch rokoch odtiaľto odíde, kto tu potom poteší nových obyvateľov!

Vďaka tomuto môjmu priateľovi, bol by som aj spal tej noci, ale okolo polnoci rozčapili sa dvere, vrútili sa dvaja čudní ľudia s kusom železa a hr-hrr--hrrrr . . . preťahovali železo po obločných mrežiach.

Môj kamarát mi ráno vysvetlil, že to skusujú tak každú noc, či som mreže neprepílil. Čože som ja vedel, že sa mreže prepilujú, tak som počúval vari hodinu i dve onen hrmot a zatínal zuby.

Zasa som začal fajčiť a som fajčil, fajčil.

Potom by som bol azda aj zaspal, lenže sused v pravej cele začal revať.

Počul som hrmot, ťažké kroky, otváranie cely a nejaké hovory, ale rev ohlušoval všetko. Strašný rev to bol!

– Iste si nespal, Giuseppe, čo? A vieš, kto to reval? Vari naozaj nevieš? . . . To je ten, čo už týždeň píšu o ňom noviny . . . Čo chcel zaklať to dievča a poranil policajta, keť ho chytali. Aký hlupák! Za toho policajta si odsedí! To mohol vedieť! To už aj somár vie . . . Do brucha je strelený. Lekár hovorí, že by tak revať nemusel . . . Veď každý navykne . . . A špačky z cigariet neodhadzuj kadekde, potom ich iba pošliapeš.

Ba mi aj hneď ukázal, kde mám špačky klásť.

Nuž hneď som sa chcel pustiť špačky zbierať a ukladať na príslušné úradné miesta, ale – div, ani jeden som nezazrel. Celú noc som fajčil, mnoho ich muselo byť a tu naraz ani jedného, ani znaku . . .

– Veď ešte ani metlou nepohol . . . či sa prepadli? – hútal som, pokým som stačil, keďže sa môj priateľ po každom slove smial, vari aj metla sa mu smiala a za okamih mal som aj deku narovananú.

V druhú noc som preto nespal, lebo hrkáči do mojej cely neprišli a ja som ich veľmi dlho čakal nadarno. Potom sa po injekcii sused zasa prebral i reval, reval . . .

Aby som to zniesol, prišla mi na um povinnosť.

Špačky.

Začal som ich pri slabom svetle starostlive zbierať a schovávať. Poschovával som ich na možné a nemožné miesta. A môj jediný priateľ, len čo otvorili ráno dvere, nahlas sa rozosmial, odobril moju starostlivosť, aj oči sa mu ligotali.

– Dobre, Giuseppe! Veľmi dobre, v poriadku! . . . Šuchol dva razy metlou, potriasol deku a už aj utekal.

– A špačky?! – volal som za ním.

– Mám! – kývol hlavou pokojne a hneď bol za dvermi.

Ostal som stáť ako hlúpy.

Nevidel som ho špačky zbierať, ba veď nič som nevidel, tak ako? Dal som sa ja sám obhorky shľadúvať a potom ostal som stáť ešte hlúpejší, lebo som ani jeden nenašiel.

Všetky ich mal.

Ba mal ešte aj polovicu môjho mydla i vreckovku, na ktorej som spal, aj zápalky a neviem čo ešte.

– Do paroma! . . .

Lenže o chvíľu prišiel zas. Prívetivý, usmiaty, ľudský.

– Zabudol som ti povedať, Giuseppe, že hneď prídu popisovať, treba sa hlásiť, dvadsať cigariet si môžeš kúpiť na deň . . .

– Hej?

– Iste máš peniaze v kancelárii . . . koľko máš peňazí v kancelárii?

– V kancelárii . . . iste viem, že tam nič nemám.

– Akože . . . naozaj nič??

– Veru nič.

Premeral ma zrakom celého. Nezasmial sa viac. Hodil metlu pod pazuchu, ani čau mi nepovedal.

Tak som ja mal vo väznici jediného priateľa . .

Vreckára.

Keď pobadal, že nemám vrecká, aj ten ma opustil.

KNIHY

Stephen Smržík S.J., *The glagolitic, or roman-slavonic Liturgy*. Editions Slovak Institute, Series Cyrillomethodiana Vol. II. Cleveland—Rome 1959, p. 120 + 8 plates. $2.50.

V úvode čítame, že kniha bola vydaná z príležitosti 50. ročného jubilea Sestier Sv. Cyrila a Metoda (Danville, Pa.), ktoré dostali od Sv. Stolice dovolenie, aby mohli mať počas jubilejného roku tri razy glagolské, čiže rímsko-slovanské bohoslužby. No po prečítaní knihy máme dojem, že autor sa musel otázkou už dlhšie zaoberať, lebo nám tu predkladá syntézu obšírnej literatúry o tejto otázke.

Knihu by sme mohli rozdeliť na tri časti: V prvej (kap. I) autor dáva ideu a opis dnešného stavu glagolskej liturgie, kde a ako sa praktizuje. Tu sa dozvedáme, že táto forma bohoslužby je dodnes užívaná v 8 biskupstvách v Chorvátsku. V druhej časti (kap. II-VI) autor sa zaoberá otázkou pôvodu glagolskej liturgie, podávajúc jasne a nakrátko rôzne domienky, hypotezy a teórie, predložené v tejto otázke za posledných 100 rokov. Autor s Dr. Vajsom, Dr. Vašicom a inými dochádza k uzáveru, že glagolská liturgia je dielom Sv. Cyrila a Metoda, a že teda pochádza z IX. storočia. Autor v III. kapitole zhrňuje proti-cyrilo-metodské teórie, z ktorých niektoré pokladajú glagolskú liturgiu za omnoho staršiu, (Ch. Šegvič), a iné zase za omnoho mladšiu než je obdobie cyrilometodské (pravoslavni autori). Príčinou nedorozumeni bolo to, že za dielo Sv. Solúnských Bratov bola považovaná iba byzantsko-slovanská bohoslužba, a že až do r. 1872 najstaršie písané pamiatky glagolskej liturgie siahali iba do 14. storočia. Objavenie Kijevských Listov r. 1872 prinieslo opravdivú revolúciu v tejto otázke, posunúc naraz celú otázku do 10. storočia. Výskumy prof. Mohlberga, Dr. Vajsa, Dr. Vašicu a iných v poslednom čase dostatočne osvetlili celú otázku. Dnes sa drží, že sv. Cyril ešte pred odchodom na Veľkú Moravu, v Byzancii preložil do staroslovenčiny tak zv. Liturgiu Sv. Petra. Je to v podstate Kánon rímskej sv. omše, preložený do gréčtiny, aký sa užíval v Solunskom Vikariáte. Sv. Cyril preložil teda rímsku bohoslužbu nie priamo z latinčiny, ale z gréčtiny, a k tomu neskoršie, pravdepodobne počas rímskeho pobytu, dodal premenlivé časti, z ktorých odpis náme zachovaný v Kievských Listoch. Potvrdenie pápežov Hadriána II. a Jána VIII. sa vzťahovalo práve na rímsko-slovanskú bohoslužbu.

V tretej časti autor podáva dejiny glagolskej liturgie, vysvetľujúc vo vyššie naznačenom zmysle nie dosť jednoznačné záznamy staroslovenských žití Sv. Cyrila a Metoda. Potom sa zaobera dejinami tejto bohoslužby na Veľkej Morave, v Čechách, v Poľsku a v Chorvátsku.

V závere autor správne vyzdvihuje význam glagolskej bohoslužby, ktorý je v tom, že je to doteraz jediná výnimka zo všeobecného cirkevného zákona, že rímska bohoslužba sa má odbavovať všade v latinskom jazyku.

Kniha vyšla v edícii Slovenského Ústavu a pripravila ju odbočka v Ríme. Tu bola kniha tiež vytlačená. Treba osobite vyzdvihnúť krásnu tlač a úpravu knihy, ktorou sa naozaj dôstojne prezentuje. Kniha má farebný obal, a medzi

textom je osem celostranových illustrácií na kriedovom papieri. Na záložke obalu čítame, že kniha vychádza ako II. zväzok v Series Cyrillomethodiana, ktorá má byť slovenským kultúrno-duchovným prínosom k nastávajúcemu cyrilometodskému jubileu 1963.

Ako nedostatok zaznamenávam, že na konci knihy chýba menný a vecný index, že meno Sv. Metoda je písané nedôsledne: raz Metodius a inde Method. Celkove možno povedať, že je to súhrnné dielo podávajúce výsledky doterajšieho skúmania, a preto bude pre slavistov nepostrádateľnou príručkou. Vskutku môžeme sa ňou vo vedeckom svete hodnotne prezentovať.

Ladislav Džubík

Jozef Kuzmík. *Bibliografia slovanský kníh týkajúcich sa slovenských vecí vydaných od XVI. stor. do r. 1955.* Matica Slovenská, Martin 1959, str. XVI + 455; 23 x 17 cm. viaz. 25.40 Kčs.

Bibliografia kníh v západných rečiach týkajúcich sa slovenských vecí vydaných od XVI. stor. do r. 1955. Matica Slovenská, Martin 1959, str. IX + 420, formát ten istý, viaz. 22.80 Kčs.

Ako vidno, ide tu o základnú prácu na poli cudzojazyčnej bibliografie o Slovensku. Každému, kto chce študovať vzájomné kultúrne vzťahy medzi slovenským a inými národami, je táto pomôcka nevyhnutná. Pre tých, čo žijú a pracujú kultúrne v cudzine, často je potrebné vedieť čo v tej alebo onej reči už existuje vydané o Slovensku. Rozsah diela si autor vymedzil na základe dvoch pojmov: "obsahové slovakum territoriálne", a "obsahové slovakum etnické". Do prvého pojmu spadajú všetky publikácie inorečové týkajúce sa územia Slovenska, bez ohľadu či pojednávajú o slovenskom národe, alebo o národoch pred príchodom Slovákov, alebo o súčasných iných menšinách, alebo o zemepise, o geológii atď. Do druhého pojmu spadajú publikácie, čo pojednávajú o Slovákoch mimo Slovenska, teda na pr. v Amerike a inde. Po vyhranení rozsahu, autor sa snažil pozbierať staršie a novšie "obsahové slavaká".

Vo zväzku kníh v slovanských rečiach je zaregistrovaných 4.402 jednotiek, z čoho pripadá na publikácie ruské 321, na ukrajinské 69, na bieloruské 2, na české 3.437, na poľské 358, na lužickosrbské 10, na srbské 46, na chorvátske 80, na slovinské 27, a na bulharské 52 záznamov.

Vo zväzku kníh v západných rečiach je zaregistrovaných 4.131 jednotiek, z čoho pripadá na publikácie anglické 540, na nemecké 2.109, na holandské 28, na norské 4, na švédske 19, na dánske 8, na francúzske 625, na talianske 176, a rumunské 29, na španielske 46, na portugalské 9, na latinské 493, na novogrécke 2 a na esperantské 15 záznamov.

Z toho prehľadu zisťujeme, že nie sú vzaté do úvahy publikácie v maďarskej reči, v baltských rečiach (litevská, lotyšská, estonská, a fínska), a v albánskej reči. Nevedno, či autor plánuje vydať podobnú bibliografiu aj v týchto rečiach, nakoľko v maďarčine zaiste je hodne materiálu. Zaujímavosťou je vedenie esperanta medzi západnými rečami.

Čo sa týka samého spracovania, autor v úvode výslovne hovorí, že iba veľmi málo zo zaznamenaných publikácií mal možnosť vidieť a skontrolovať, nakoľko pracoval iba v domácich a pražských knižniciach, a nenavštívil knižnice zahraničné. Pracoval poväčšine na základe už vydaných čiastočných bibliografií.—Ak tento prostriedok je dosť spoľahlivý a úplný pre staršie obdo-

bie. vonkoncom nevyhovuje pre novšie obdobie. A to je jeden zo základných nedostatkov týchto publikácií, čo je znovu dôkazom uzavretosti v akej sa dnes na Slovensku žije. Keby bol autor navštívil na pr. British Museum v Londýne, bol by tam našiel zaiste veľa materiálu. Vo zväzku k bibliografii v západných rečiach pred úvodom autora je predslov "Historického ústavu Slovenskej Akadémie vied", v ktorom sa vyzdvihujú dve veci: Ponajprv že bibliografia za posledných 20 rokov má veľké medzery: "Tieto nedostatky možno ospravedlniť neprístupnosťou cudzích bibliografií z tejto doby ako i skutočnoťou, že knižná výmena so zahraničím nebola v tejto dobe rozvinutá v žiadúcej miere" . . . No kto je za to vinovatý? Západné knižnice boli aj v tom období prístupné každému návštevníkovi, iba že zo Slovenska nebolo možno dôjsť pre politické zábrany. A skutočne bibliografia diel uverejnených v západných jazykoch za posledných 20 rokov je naozaj veľmi biedna. Je až zarážajúce, že tam chýbajú aj najzákladnejšie diela. Na pr. v angličtine okrem pár menších politických prác vydaných počas druhej svetovej vojny v Londýne "čsl. vládou" je iba pár jednotiek vydaných v posledných rokoch pražským "Orbisom" viacej pre propagandu než pre vedu. Druhé ospravedlnenie, ktoré nám podáva "Historický ústav SAVu" je toto: "Netreba pokladať za nedostatok, že v bibliografii nie je zaregistrovaná emigrantská literatúra, vydaná v poslednom desaťročí v západných kapitalistických krajinách, ktorá podľa nášho názoru nemôže priniesť nič závažného k osvetleniu nášho domáceho vývoja". A skutočne od slovenských autorov žijúcich v cudzine a publikujúcich v cudzích rečiach, nič nie je zaznamenané. Ešte ako-tak dopriali kútik staršej slovenskej emigrácii v Amerike, ale aj to iba nepatrným zlomkom. Je tu na pr. Jurčákova kniha "The Slovaks", "Slovenské príslovia a porekadlá", Hrobákove "Slovak Lessons", ale iba prvé vydanie z r. 1935 Koňuš "New English-Slovak Dictionary" z r. 1931, Kramoriš "An Anthology of Slovak Poetry" (1946) a nič iné. Je to naozaj smutne, takto odbaviť skoro tretinu slovenského národa, ktorý v Amerike predsa vytvoril aj kultúrne hodnoty. A čo sa týka slovenskej emigrácie, aj tu je diktát politických rozkazov a nie veda normou. Aj keď neberieme do ohľadu diela politického charakteru vydané v západných rečiach, predsa tu máme na pr. spisovateľov a básnikov ktorí už doma boli hodnotení medzi prvými: Hronský, Dilong, Šprinc, Strmeň atď., tu máme vedcov, ktorí vydávajú pramene k slovenským dejinám na pr. Lacko, Polgár, Welykyj atď., tu máme zbierateľov slovenských piesní, ktorí ich vydávajú aj v anglických prekladoch: Lach, Ďuriš, Mazán atď., tu máme dokumentácie o živote Amerických Slovákov na pr. "The Slovak Catholic Parishes in USA and Canada" atď. Ale to všetko je vylúčené z Kuzmíkovej Bibliografie, lebo nie je komunistické. Nič to zato. Aj napriek tomu slovenské práce v západných jazykoch sa množia, a niektoré dosiahli v cudzine takého rozšírenia, akého žiadna kniha slovenského autora doteraz nemala, na pr. A. Michel: "The religious Problems . . . " doteraz vyšla už v 13 vydaniach a v 9 rečiach, medzi mimi aj v dvoch ázijských rečiach. Po tejto stránke zväzok o západných rečiach je vonkoncom nevyhovujúci a neúplný.

Tu sa vynára vážna úloha, dať čím skorej ak nie úplnú, tak aspoň najvážnejšiu bibliografiu o Slovensku v západných rečiach do rúk západným vedcom. Ako sa z americko-slovenskej tlače dozvedáme, prof. Dr. J. Kirschbaum už pracuje na takej Bibliografii. A dozvedáme sa ešte jednu významnú zprávu. Slovenský Ústav pripravuje úplnú Bibliografiu Slovenskej tvorby v slobodnom svete od roku 1945-1959, teda za posledných 15 rokov po druhej sve-

tovej vojne. Doteraz je zosbieraných asi 500 knižných a časopiseckých jednotiek, z ktorých asi polovica je v západných rečiach, a ktoré teda budú nevyhnutným doplnkom ku Kuzmíkovej bibliografii. Bude potrebné, aby ten doplňok mali naporúdzi všetci naši kultúrni pracovníci, a umiestili ho do významných univerzitných knižníc a vedeckých pracovísk.

Ešte niekoľko slov o vybavení knihy. Kuzmíkova Bibliografia nevyšla riadnou tlačou, ale iba ofsetovým rozmnožením, a to dosť na slabom žľtkavom papieri. Pravdepodobne jednotlivé strany boli najprv napísané obyčajným strojom na papieri väčšieho rozsahu, a potom text bol fotograficky zmenšený na horeudaný formát. Niektoré strany sú jasné a priehľadné, kým iné sú menej dokonalé, čo sťažuje čítanie už samo v sebe hodne drobných písmen. Údaj na konci zväzkov hovorí, že bolo vydaných iba 500 exemplárov a to pre vnútornú potrebu vedeckých pracovísk.

Z toho čo sme povedali je jasné, že materiál zobraný je vzácny, ale pre novšie obdobie vonkoncom nedostatočný, a preto si dielo vyžaduje podstatného doplnenia.

Ladislav Džubík

Historické Piesne. Texty a komentáre pripravil Rudo Brtáň. Úvod napísal Andrej Melicherčík. Vydavateľstvo Slovenskej Akademie vied. Bratislava 1953, str. 252 +XIII illustrácií v dodatku.

Historická pieseň ľudová nemá na Slovensku takého rozšírenia ako na pr. u Južných Slovanov. Dnes okrem piesne "Nitra milá Nitra," sú v živom úžitku iba niektoré kratšie narážky s historickými námetmi. No v minulosti aj na Slovensku boli hodne rozšírené historické piesne. Obdobie ich rozkvetu sú storočia XVI.-XVII., hlavne boje proti Turkom. Potom ich používanie začína upadať, a prvý ich zo živej pamäti ľudu, alebo z rukopisov zosbieral a vydal Ján Kollár v sbierke "Národnie Zpievanky". V novom vydaní autori podávajú celkom 12 historických piesní z obdobia rokov 1460-1663. Obsahove prevláda tématika tureckých bojov, a územne sa vzťahujú k južnému Slovensku. Vlastný text zaberá iba nepatrnú čiatku knihy. Predchádza mu obšírny úvod a následuje kritický rozbor, textové paralely, vysvetlivky atď. Zaujímavé je študovať jazyk tých historických piesní, kde prevláda nielen západoslovenské nárečie, ale väčšinou bibličtina s českými prvakmi. Na pr. v Piesni o bitke pri Moháči: "Leta Páne tisícého / petistého dvadcatého šestého / stalo se jest mnoho zlého / za krále Ludvíka mladého /. Pohané byli povstali /. Pohané byli povstali / škody veliké delali, města, zámky dobyli /, Uhorskou zem hubili/". Okrem historických prvkov nachádzame v tých piesňach vyprávanie o niektorých hrdinoch, a kresťanských pannách odvlečených Turkami. Nachádzame tu tiež reflexie o súčasnej dobe, o príčinách slabosti zeme uhorskej atď. Sú teda historické piesne významným dokumentom pre poznanie života slovenského ľudu v XVI. a v XVII. stor. Vydanie je po stránke vedeckej a estetickej dobré.

Michael Lacko. *Die Užhoroder Union.* Ostkirchliche Studien VIII (Würzburg 1959) str. 1-30 + 4 strany illustrácií.

Je to zhrnutie obšírnej autorovej práce vydanej r. 1955 po latinsky "Unio Užhorodensis" (viď. recenziu Most IV—1957, str. 28). Sú tu preložené do nemčiny niektoré vážne dokumenty tejto histórie, a illustrácie názorne osvetľujú niektoré miesta a osoby spomínané v práci. Je to v nemčine prvá práca o tomto predmete.

Ján Malý

Literárny almanach Slováka v Amerike, 1960. Zostavil Dr. Josef Paučo. Vydal: Hrobak Publications, Inc. Middletown, Pa. Str. 160.

Toto je už ôsmy zväzok. Úctyhodný vek pre literárny almanach za hranicami Slovenska. Ale dobrá vec pretrvá. Zrodila sa z odvahy spisovateľa Jána Okáľa a zo štedrosti Rev. Jána J. Lacha. Pokračuje v odvahe Dr. Jozefa Paučo a nového vydavateľa Filipa Hrobáka. Všetky doterajšie zväzky Literárneho almanachu Slováka v Amerike svedčia a budú svedčiť i v budúcnosti, že skutoční tvorcovia slovenského slova zo hranicami rodnej vlasti vedeli sa stretnúť v službe slobodnej slovenskej kultúry; že v tejto výsostnej službe nič ich nikdy nedelilo. Ako Most, tak i Almanach ostávajú viditeľnými stopami jedného slovenského literárneho pokolenia, ktoré tvorilo i napriek všetkým kliatbam vyhnanstva; v chudobe a žiali; ale tvorilo a v tvorbe sa zochraňovalo pred zúfalstvom, ktoré sa plazilo ako tôňa v jeho pätách. Stošesťdesiat strán slovenskej tvorby v každom zväzku Almanachu je hodnota, ktorú čas nezaveje; strana v slovenskej histórii, ktorú netreba merať koľkosťou ale akosťou; tým vzácnejšia, lebo napísaná na tvrdých cestách slovenského pútnictva.

I tento ročník je pestrou mozaikou slovenskej tvorby. Sú v ňom takmer všetci slovenskí autori, ktorí ešte píšu. Novely, rozprávky, básne, úvahy a články. Toľko, nakoľko dych stačil. Celkový ráz tohto roku viac ľudovejší; viac prístupnejší slovenskej pospolitosti, ktorá ešte číta. Almanach za osem rokov nepretržite vychádzal. Dôkaz, že ho ľudia čítali a radi mali. Nech žije i naďalej. Ešte je dosť slovenských čitateľov, ktorí sa chcú aspoň raz do roka potešiť čítaním, ktoré je čisté; bez kalu a mútnosti každodennej tlače. Zástavka pri čistom prameni slovenského slova.

Mikuláš Šprinc

V. S. Mamatey, *The United States and East Central Europe 1914-1918.* Princeton 1957, p. 431.

Autor tu rozoberá na základe cenného dokumentačného materiálu hlavne činnosť prezidenta Wilsona počas prvej svjetovej vojny o uskutočnenie tak zv. nástupníckych štátov, čo vznikli na troskách Rakúsko-Uhorskej monarchie.

KULTÚRA A ŽIVOT

P. ANDREJ PÍR, OSB PÄŤDESIATNIKOM

Dňa 1. januára 1960 dožil sa päťdesiat rokov života P. Andrej Pír, slovenský benediktín z Opátstva sv. Andreja Svorada v Clevelande, Ohio, bývalý riaditeľ Benediktínskej vyššej školy, zodpovedný redaktor Slovenských novín, riaditeľ Slovenského ústavu v Clevelande, novinár a krónikár slovenského politického a kultúrneho života v Amerike.

Týchto niekoľko vďačných poznámok nechce byť nijako vyčerpávajúcim hodnotením jeho života, ktorý sa naďalej rozvíja s neochabujúcou energiou a plní sa hlbokým ľudským i národným zmyslom. Životné dejstvovanie americko-slovenských osobností ako je P. Andrej Pír, OSB musia byť raz vďačnou témou slovenského historika, ktorý pôjde po stopách tretiny slovenského národa v Amerike.

P. Andrej, OSB je typickým príkladom, ako slovenský duch nemusí nevyhnutne zahynúť mimo rodného kraja a môže umiestovať svoje farby na pestrej mozaike národov. Pravda, aby toto bolo možné, tento duch slovenský musí byť sám írečitý, čistý, hlboký a bohatý vlastnou osobitnosťou. Dávať možno len to, čoho človek má aj nazvyš.

Poznanie, vedomosť je matkou lásky. Poznanie, ktoré sa nebojí ani tmy, ale sa otvára naplno každému svetlu. Slovenské poznanie P. Andreja Píra počínalo doma, od jeho otca Vendelína, pajštúnskeho rodáka, sebavedomého Slováka, od jeho vzdelanej matky, pre ktorú tlačené slovo bolo vždy životnou potrebou, a od iných Záhorákov, ktorí tvrdo pracovali v uhoľných baniach pennsylvánskych, ale nikdy nezabudli na rodné Slovensko, na jeho krásu i na jeho poníženie, na jeho krivdy a nádeje.

V Blandburgu, Pa. nebolo slovenskej ľudovej školy a P. Andrej naučil sa dokonale slovensky doma a literárnu slovenčinu osvojil si z americko-slovenských novín a z kníh a neskoršie v Kolégiu sv. Prokopa. Keď sa stal slovenským benediktínom, neprestal rozširovať svoj slovenský horizont a univerzitné štúdia histórie len mu zvýrazňovali aj históriu Slovenska; jeho slávnu minulosť, smutnú prítomnosť, jeho pridúšanú česť a právo. Týmto nádejám všet-

kých zdravých slovenských pokolení zasvätil všetok svoj čas, všetky svoje hrivny, ktorými mohol narábať popri reholných a kňazských povinnostiach.

Viacročné priateľstvo a spolupráca s Dr. Františkom Hrušovským len ďalej šírila a zjasňovala jeho slovenský obzor. Jeho Dejiny preložil prvý do angličtiny a zjavovali sa na stranách Jednoty. Ťažko je čo i len veľmi sumárne vyjadriť, čo P. Andrej Pír poprekladal zo slovenčiny do angličtiny. No možno toľko povedať, že všetko, čo uznal za dobré, aby anglicky hovoriaci svet vedel o Slovensku, o jeho minulosti, prítomnosti, o jeho svojráznej duši, kultúre a umení. Kto sa raz podujme zostaviť bibliografiu jeho anglických článkov, bude právom prekvapený šírkou jeho slovenského rozhľadu a vzdelanosti.

Mnoho cennej slovenskej intelektuálnej energie rozmrhalo sa v Amerike v hlúpnych bratovražedných bojoch, v malichernom natriasaní osobného, priosobného smetia; kadejakých pliev chorobných ambícií, ktorých smiešnosť (keby nebola taká tragická), mohla by rozveseľovať aj najsmutnejších duchov. Čo P. Andrej dvíhal, zveleboval, o čom anglicky informoval za štvrťstoročia svojho nvinárskeho života, to boli slovenské klady. Preto aj jeho publicistické dielo je slovensko-americkým kladom a ako také prejde do dejín Slovenska s dielami všetkých tých, ktorí milovali Slovensko a jeho česť, ktorí proti krivde na ňom páchanej smelo bojovoli; ktorí o jeho štátnej slobode nielen snívali, ale mu k nej dopomáhali perom alebo slovom; slovenským alebo cudzím. Toľko, koľko mohli. Ak dakedy mohli len málo, i to málo bolo veľa, lebo sa rodilo z veľkej lásky. Nezahynie slovenská pravda, kým bude mať obrancov a milovníkov typu P. Andreja Píra, OSB.

Azdo je ešte ďaleko deň, keď Slovensko bude venčiť vavrínom tých, ktorí za jeho česť bežali v závodisku. Sláva nie je len vo vavríne; sláva je už aj v behu za farby rodnej zeme.

Mikuláš Šprinc

PRÁCE Z DEJÍN PRÁVA NA SLOVENSKU (1938-1958)

V posledných rokoch vyšli na Slovensku viaceré bibliografické prehľady z rozličných oborov, z ktorých môže pozorný čitateľ vycítiť smer, ktorým sa uberá vedecký vývin na Slovensku. Niektoré boli určené pre domáce prostredie, iné boli uverejnené v zahraničí. V poslednom čísle francúzskeho časopisu "Revue historique de droit français et étranger" 4me série 37 (1959) 62-87 český autor V. Vaněček podáva prehľad dôležitejších historicko-právnych diel uverejnených za posledných 20 rokov v Č-S R., medzo ktorými sú zahrnuté práce slovenských autorov. V tomto článku autor nadväzuje na prehľad podobného obsahu, uverejnený v tom istom časopise r. 1938, str. 47-70, a odvoláva sa na podrobnejší rozbor historicko-právnych štúdií domácich autorov z r. 1938-1947 a 1947-1956 uverejnený v poľskom časopise "Czasopismo prawno-historiczne" 1 (1948) 291-304 a 8 (1956) 183-210. K poslednému prehľadu z r. 1956 Vladimír Procházka na str. 211-218 poľského časopisu pridal podrobnejší bibliografický prehľad za roky 1945-1955. Okrem toho V. Vaněček uverejnil "Soupis hlavních prací československé právní historie za léta 1945-1956" (Praha 1957), dielko rozmnožené "rotaprintom", obsahujúce 554 titulov.

Ako vidno V. Vaněček si vzal za úlohu informovať domáce prostredie i zahraničie o stave historicko-právneho skúmania nielen v Čechách ale i na Slovensku. Vo érancúzsky písanom prehľade prác z dejín práva, rozdélenom na dve obdobia: 1938-45 a 1945-58, slovenských autorov treba hľadať zo zväčšovacím sklom, či už preto, že v skutku nejestvujú alebo preto, že ich práce

nemožno pokladať za prínos hlavne z hľadiska socialistickej ideológie. Spomedzi 89 uvedených diel českí autori sa pričinili o vydanie 81 (16 uverejnil autor článku V. Vaněček a jedno dielo vyšlo po slovensky), 2 práce pochodia od nemeckého autora a konečne 6 prác napísali slovenskí autori. Zo Slovákov je citovaný J. Karpát: "Zákonodarná moc v Uhorsku v rokoch 1526-1604", Bratislava 1944 (s titulom v českom znení), Š. Luby, "Dejiny súkromného práva na Slovensku", Bratislava 1946. Obe diela vznikli za Slovenského štátu, i keď Lubyho kniha bola vydaná len po vojne a je charakterizovaná ako "jedna z najdôležitejších príručiek dejín" "de la partie orientale de la République tchécoslovaque". Tejto dôležitej monografii Vaněček pripisuje jeden veľký nedostatok; že autor nám neobjasňuje, "za akých sociálnych podmienok toto právo vzniklo . . . ", čiže dielo nie je komunistické. Ďalšie 4 práce uvedených slovenských autorov sa vyhli podobnej výčitke. J. Hlavsa v práci "Veľkomoravská ríša, ranno feudálny štát", Právnické štúdie III, Bratislava 1955 zaoberá sa z hľadiska historicko-právneho týmto politickým útvarom, ktorý vznikol ako prvý štátny celok Slovanov na strednom Dunaji súčasne s prvým štátom kniežatstva přemyslovskej dynastie v Čechách. V X. storoší však "Přemyslovci sídliaci v Prahe prebrali dedičstvo Veľkomoravskej ríše dynastie Mojmírovcov, ktorá sa medzičasom rozpadla" (str. 73). Hlavsa sa uvádza ešte raz ako autor článku "Názory J. A. Komenského na štát a právo", Právnické štúdie V, Bratislava 1957, str. 550-575. Konečne zbývajúce dve citované štúdie zo Slovenska sa zaoberajú problematikou nojnovšou, ktorá podľa rozhodnutia z r. 1952 novozaloženej "Československej akadémie vied", mala by mať prednosť pri historicko-právnom výzkume. M. Vietor napísal prácu "Slovenská sovietska republika z 1919", Bratislava 1955. Ak Vietor vedel vytvoriť z faktu "o ktorom širšia verejnosť mimochodom skoro celkom nič nevedela skutočnosť mimoriadneho historického dosahu" (str. 80 p.). Posledný citovaný autor zo Slovenska L. Lipscher v svojej knižke "Ľudácka autonómia, ilúzie a skutočnosť", Bratislava 1957 údajne odhalil množstvo podrobností spoza politickej opony prvej republiky, "hoci samozrejme venoval svoju pozornosť jej východnej časti, Slovensku" (str. 81), a to: počiatkom slovenskej katolíckej strany, nazývanej ľudovou, jej vývoju k fašizmu a ovládaniu moci r. 1938.

Na konci sa spomína ešte posledný bratislavský záujemca o predmníchovskú situáciu na Slovensku, L. Bianchi, a Rebro ktorých literárne plody sa v tomto článku neuvádzajú. A tak vedci zaoberajúci sa na Slovensku dejinami práva, spomenutí v tomto článku, sú dohromady siedmi: Karpát, Luby, Hlavsa, Vietor, Lipscher, Bianchi a Rebro a ich práce sú zastúpené štyrmi knižkami a dvoma článkami.

F. L.

ZO STRETNUTIA S EUGENOM SUCHOŇOM

Osobnosť Eugena Suchoňa a jeho originálna hudba budia v odbornom muzikálnom svete čosi neobyčajného, čosi, čo je proste krásne a veľké. Zaoberajú sa Suchoňom muzikológovia pretože jeho hudba nosí viacej a také špecifické známky slovenské, že ich na prvé počutie nemožno ani kvantitatívne spočítať a ešte menej kvalitatívne vychutnať. Túto rázovitosť slovenskú cítime v Suchoňovej Krútňave od začiatku až do konca. Dramatické rozpoloženie deja na oravskej dedine, manifestujúce už jasne v Urbanovej novele "Za vyšným mlynom", dávalo vari i Suchoňovej hudbe inšpiráciu a dramatický náter, pod ktorým sa rytmus a spevnosť prelínajú rafinovane a tak pôsobia vždy navým zážitkom. Tento stále novosfarbujúci sa obraz 'Krútňavy' uputáva nás preto, lebo jej farby majú čaro slovenskej rázovitosti a írečitosti, to znamená, že čím viacej túto hudbu počúvaš a vnímaš, tým viacej ťa ona vábi a priťahuje. Tomuto čaru podliehajú hudobníci európski a zámorskí, lebo pri príležitosti predvedenia svojej 'Krútňavy' Suchoň postretol hudobne zainteresovaných ľudí aj z Ameriky, kde hlavne pacifické mestá Los Angeles a San Francisko o jeho operu prejavujú veľký záujem.

Ako teda vysvitá, Suchoň prišiel začiatkom mája do Norimbergu, kde sa mohol presvedčiť o jubilujúcom úspechu "Krútňavy", ktorú tuná ako hosť inscenoval šéf Bavorskej štátnej opery v Mníchove, prof. Rudolf Hartmann, s nápadným pochopením psychológie a sociológie slovenskej dediny. Premiérové publikum až nápadne slávilo autora "Krútňavy", ktorý podobné ovácie mohol zažívať o dva dni neskoršie, keď si 5. mája pozrel predvedenie Krútňavy v Kasseli. Túto príležitosť využili teda i nemeckí hudobní znalci a vedci, aby si so Suchoňom pohovorili o probléme dnešnje hudby. V nasledujúcom preklade rozhovoru, ktorý zachytil šéfredaktor hudobného mesačníka MUZICA (jún 1959), dr. Günter Hausswald, máme možnosť spoznať zámery a náhľad Suchoňov na ľudovú pieseň, ktorej miazga preteká aj do jeho umelej piesne a ostatnej hudobnej tvorby.

Stretnutia sa rovnajú bleskovkám fotografujúcich žurnalistov. V okamihu záblesku sa situácia vyjasní a objasní, pri ňom možno vidieť problémy, dávať na ne otázky i odpovede. Kontúry doteraz ešte neznámej osoby, s ktorou chceme nadviazať rozhovor, sa stvárňujú, osobnosť vzrastá. Podobné niečo sa prihodilo i nám, keď sme sa stretli so slovenským skladateľom Eugenom Suchoňom.

Záujem na tomto príležitostnom stretnutí mala skupina ľudí, pre ktorých hudba nová je pálčivým problémom. O čom bola reč? Téma prišla takmer sama od seba, keď na začiatku rozhovoru sme sa zmieňovali o úspechu "Krútňavy", ktorú Suchoň pred desiatimi rokmi napísal a ktorá je dnes na programe v Tiflisi a Budapešti, v Rjeke a Katowiciach, v Norimbergu a v Kasseli ako i vo všetkých českých operných mestách. Prirodzene, sprvu ju hrali v skladateľovej vlasti, v Bratislave, potom v oboch častiach Nemecka. Čoskoro ju azda dávať budú v San Francisku a v Los Angeles. Dôvod teda dostatočný, aby sme z diela mohi vychádzať k rozhovoru na hudobnom poli. Len že v diskusnom rozhovore jednotlivé časti diela ustupujú zásadným. Pojmy sa skryštalizujú a vyjasňujú, tu predovšetkým pojem folklóru. Reminiscencie a citáty neurčujú folkloristický charakter diela. Táto vrstva leží hlbšie, je domorodejšia, z ktorej musí rásť umelecké dielo, ak ono chce prezrádzať, že nadväzuje slobodne na ľudovú muzikálnu kultúru.

Eugen Suchoň hovorí ďalej o piesňach a tancoch svojej vlasti, ktorých známky nezostavuje podľa vonkajška, ale rozvíja takmer z ich duchovnej podstaty. Jasné je totiž, že slovenská hudba má svoju zvláštnu osobitosť nielen oproti českej a moravskej hudbe, ale že táto muzikálna forma následkom jej stáročnej odlúčenosti pre-

zrádza oveľa silnejšie spoje ku starým modálnym formám v gréckom zmysle alebo tiež i vzťahy ku cirkevným tóninám, ktoré poznačujú jej tvár. Tieto súvislosti však základu oživiť prostriedkami nášho času, je, ako vraví Suchoň, jeho nutnou úlohou. Právom pripomína si Debussyho a francúzsky impresionizmus, u ktorého harmonické útvary ako prívaly súzvukov a lámanie zvuku boli podobne ovplyvnené ľudovou piesňou z východu. Od harmonizácie spevu most sa však predlžuje k rytmickému komponentu. Zaiste bolo by zvláštne, keby dnes, keď každý pozná dodekafóniu a elektronickú hudbu, sa na Slovensku naraz utvoril ostrov, negujúci jednoducho tieto formy novej hudby. Na otázku našu, ako sa asi rozvíjať budú ďalej tieto protichodné smery, Suchoň odpovedal, že sa nejaká cesta pravdepodobne nájde, ktorá základnú podstatu folkloristického nadväzovania pripustí a predsa v metóde počítacej techniky neutkvie. Zatým Suchoň spomenul, že jeho viacročným úsilím je odhaľovanie slovenskej hudby. V spojení s gregoriánom, gréckymi veršovými mierami (metramiň a tiež i so starými kultovými formami zbadal duchovné vzťahy, ktoré dnes zase môžu byť uplatňované. Načrieť z náleziska takýchto starších a primitívnejších foriem, tieto ale vbudovať do nášho tónového systému, pravdaže, v zhode s udržovaním poriadku tvoriteľskej interpretácie, osvedčuje sa ako užitočné pre hudobnú reč našej doby, nie však ale samotný racionálny experiment.

Je krásne dozvedieť sa, že sa tu zjavne hlási taký hudobník, ktorý zná potrebu, ale tiež i hranice folkloristických spájaní, a ktorému konečne ide o to, aby stvoril plnokrvné umelecké dielo, ktoré z najstaršej vrstvy našej tradície predstavuje prostriedkami prítomnosti to, čo je potrebné povedať. Bezpochyby, týmto sa nastoľujú otázky, ktoré nechávajú tušiť nové aspekty.

Rozlúčili sme sa s Eugenom Suchoňom, s jemnocitným hudobníkom, vediac, že sme stretli človeka s duchovne širokým rozhľadom, ktorý zo svojho hudobného stolíka pálčivé problemy dneška rozvážlive spoznáva, hodnotí a podľa toho i koná. V malom odbornom rozhovore došlo sa vari ďalej, než bolo azda v úmsyle. Ako blesk sprostredkoval situáciu, vrhol svetlo do problematiky dnešnej hudby.

B. Valentín

SVEDECTVO NAŠEJ DUCHOVNEJ VYSPELOSTI

Každý povedomý Slovák musí mať neutajiteľný pocit hanby, keď zistí, že taký spisovateľ ako Martin Kukučin nedostal od svojho národa dosiaľ ani toľko vďaky, aby sa mu bol postavil čo len najskromnejší pomník. Počas maďarskej nevole povedomí Slováci prekonávali oveľa väčšie prekážky, keď sa podujali postaviť pomník niektorému národnému dejateľovi. A predsa, nič ich nemohlo odstrašiť, ani národný útlak, ani chudoba.

Vieme, s akou láskou a obetavosťou stavali Slováci pomník na hrobe Jána Hollého na Dobrej Vode. Pri jeho odclonení zišli sa vtedajší národovci a ľud obidvoch vierovyznaní, katolíci i evanjelici, v spoločnom holde veľkému tvorcovi slovenského slova, pevcovi nehynúcich hodnôt slovenského života a jeho dejín. Bol tam Ľudovít Štúr, ktorý pozdravil vtedajšiu kultúrnu udalosť slovami vďaky Hollému za dielo vzkriesenia slovenskej myšlienky. Pri pomníku Hollého pripomenuli si Slováci hodnotu národného povedomia, z ktorého vyšľahlo tvorivé nadšnie básnikovo. Uvedomili si v tej chvíli, akou hodnotou je pre národ sloboda, ku ktorej kliesnil cestu Hollý svojimi eposmi a nadchol k boju za slobodu štúrovské pokolenie, ktoré neváhalo chopiť sa zbrane, aby ju národu spät prinavrátilo po tisícročnom pôste.

Pri odcláňaní pomníka na hrobe Jozefa Miloslava Hurbana v Hlbokom, Slováci opätovne skusovali, akým pravzácnym imaním je povedomie v boji za slobodu. Ako pri pomníku Hollého na Dobrej Vode, chceli sa i v Hlbokom stretnúť všetci národovci, evanjelici i katolíci, aby vzdali hold borcovi za národnú slobodu, básnikovi a spisovateľovi, vodcovi povstania r. 1848 a 1849. Táto schôdzka, pravda, nemohla byť taká slávnostná a povznášajúca ako pri pomníku Hollého, lebo maďarská vrchnosť stretnutie zakázala a násilne znemožnila. Následkom tejto udalosti bolo prenasledovanie, zatváranie a väznice. Syn Hurbanov, Svetozár Vajanský, odsedel si rok v Segedíne za protest proti tomuto výčinu, za článok "Hyenizmus v Uhrách".

Neskôr pri odcláňaní pomníkov slovenských spisovateľov a národných dejateľov, či už Hollého v Maduniciach, Štefánika na Bradle, Vajnaského v Turč. Sv. Martine, Hviezdoslava v Bratislave a v Dolnom Kubíne, Štúra v Bánovciach, Hlinku na Vrútkach a podobne, všadé Slováci manifestovali svoje národné povedomie a svoju vôľu po slobode, pri samozrejmom vyjadrení vďaky za dielo, vykonané v dobro národa.

Pri stom výročí Kukučinovho narodenia, zahraničným Slovákom pripadá česť postaviť prvý pomník tomuto spisovateľovi a mysliteľovi slovenskej prítomnsti a budúcnsti. Pomníky stavia národ takým svojim synom, ktorí sa navždy zapísali do jeho srdca svojím slovom a dielom. Kukučin objal vrúcnou láskou nielen slovenskú dedinu, ale celý slovenský národ a svojím dielom predstavil ho svetu ako národ veľkej tvorivosti a životnej sily. V bronze jeho pomníka utrvácňujeme pred svetom i pred budúcimi pokoleniami svoju vlastnú duchovnú vyspelosť. Predstavujeme svoje vlastné národné povedomie. Svedčíme o tom, že žijúc v slobode konáme naozaj vo všetkých oblastiach slovenského života tak, ako má konať príslušník kultúrneho národa.

Dr. Stanislav Mečiar,
predseda Komisie na postavenie pomníka

NB

(Pošlite svoj dar na Kukučinov pomník na adresu: Rev. John J. Lach, 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana, USA)

NAJSTARŠIA MATRIKULAČNÁ KNIHA KRAKOVSKEJ UNIVERZITY

Sú v nej zápisy od r. 1400 do r. 1508 a skladná sa z 259 pergamenových listov, 518 strán. No nadpis na obálke "Matricae studiosorum prima pars" pochádza iba zo 16. storočia.

Z latinského textu prísahy je hodno si povšimnúť túto vetu: "Item quod oppinionem Hus heretici damnati non servabo. Sic me Deus adjuvet et haec Sancta Dei Evangelia". V 16. storočí akási ruka pripísala ku slovu "damnati" slová "similiter Luteri et sequacium eius".

Prvé strany tejto matriky študentov krakovskej univerzity obsahujú všeliake dáta, dôležité pre poznanie vysokoškolských štúdií na stredovekej univerzite. Na príklad aj o tom, ako sa platilo školné; kto mohol byť od neho oslobodený a za akých podmienok. Dozvedáme sa, že univerzitné poplatky mohli za platiť aj v naturáliach. Na príklad dávkami soli, piva a iných užitočných vecí každodenného života.

Počet poslucháčov rôznil sa podľa medzinárodnej situácie, zdravotných podmienok, alebo aj bezpečnostného stavu vtedajšieho Poľska. Roku 1400 bolo iba 20 poslucháčov, no najviac ich bolo (249) r. 1499.

Nás Slovákov môže zaujímať pri takomto dokumente, či sú v ňom mená nejakých študentov zo Slovenska, a koľko. Nie je to vždy ľahko zistiť, keďže dosť dlho v matrike krakovskej univerzity nevpisovali sa rodiská poslucháčov. Až neskôr k menám poslucháčov dodávalo sa meno biskupstva, z ktorého pochádzali. Ďalšia ťažkosť je v tom, že je veľa spoločných topografických mien poľských i slovenských. No jednako pri niektorých menách poslucháčov sú bezpečné údaje,podľa ktorých by sme mohli súdiť či už na etnické alebo aspoň geografické pozadie poslucháča.

Tak na pr. stretávame sa s menami ako: Stephanus Valentini de Corpa(ci), plebanus de Scepus., alebo Joannes Joannis Dlugossy de Nedzelsko, Andreas Pauli Modrer, capitanei de Nagyda castro, Caspar Senaldi de Leutscha, Fr. Gregorius Petri de Kossicze, Joannes magnifici domini Oswald de Corlatkow Hungariae regis tunc nuncii ad regnum Poloniae. Okrem toho mnoho iných mien z Uhorska a Sedmohradska.

Valentini je teda farárom na Spiši, rodina Dlugošovská bola majiteľkou Nedeľsko na Spiši. Modrer je kapitánom hradu Veľká Ida pri Košiciach. Neni bez zaujímavosti, že takmer všetci poslucháči dosiahli bakaloreát na univerzite vo Viedni a končili svoje vyššie štúdia v Krakove. I táto okolnosť by poukazovala na vysokú úroveň vtedajšieho intelektuálneho Krakova. Ako zo zosnamu ďalej vidno, študenti zo Slovenska boli čestne zastúpení.

Drď Josef Parčan

ZAZNAMENÁVAME

O VYKOPÁVKACH PRIBINOVHO KOSTOLA V BLATNOGRADE

Nemáme ešte naporúdzi podrobné zprávy o tých vykopávkach uverejnené v časopise "Études Slaves et Romaines" Budapest 1948 (A. Radnóti: Une église du Haut Moyen age à Zalavár fasc. 1. p. 21-30; D. Dercsényi: L'église de Pribina à Zalavár, fasc. 2. p. 85-100) ale dosť podrobný opis nachádzame v článku: Ljubo Karaman, "A propos de l'église de Pribina à Blatnograd", uverejnenom v "Archaeologia Jugoslavica" Nr. 1., Beograd 1954 p. 91-96.

Maďarskí archeológovia r. 1946-47 previedli vykopávky na okolí dnešného mesta Zalavár, pri Blatenskom jazere, kde bolo sídlo kňiežaťa Pribinu, hľadajúc umiestenie kostolov, ním postavených. Zo spisu "De conversione Bagoariorum et Carantanorum" sa dozvedáme, že Pribina dal postaviť vo svojom sídle tri kostoly; Panny Márie, Sv. Hadriana a Sv. Jána Krstiteľa. Podľa archeológov kostol Panny Márie, posvätený soľnohradským arcibiskupom Liupramom r. 850, bol už dávnejšie odhalený na mieste samej rezidencie Pribinovej (na hrade — munimen). Kostolík Sv. Jána Krstiteľa pravdepodobne baptisterium, a doteraz nie je nájdený. No vyššie spomenuté vykopávky odhalili základy Kostola Sv. Hadriana, ktorý sa nachádzal "intra civitatem", a slúžil potrebám obyvateľov Blatnohradu. Podľa vykopávok kostol bol hodne veľký. Rozmery sú: 21,50 x 12,60 metrov. Je to obdialnik, rozdelený pozdĺžne stĺpami na tri lode. Pred vchodom je pitvor — narthex, a svätyňa je zakončená troma apsidami, ktoré sú však vnútri vonkajšieho východného múru. Teda zvonku apsidy nebolo vidno. Okolo vonkajšieho múru možno rozoznať zbytky pilastrov. Pri vykopávkach našli sa aj fragmenty dvoch skulptúr, ktoré však sú neskoršieho pôvodu.

PRIATELIA SLOVENSKÉHO SLOVA!

Vyrovnali ste si predplatné za MOST 1059? Máte azda nejaké nedoplatky za minulé ročníky? Pamätajte, že tento jediný časopis slobodnej slovenskej kultúry môže vychádzať len tak, keď každý jeho odberateľ zaň zaplatí.

Chcete predĺžiť jeho ďalšie vychádzanie? Vyrovnajte si predplatné ešte dnes a predplaťte si ho na rok 1960.

Redakcia a vydavateľstvo

KULTÚRNY FOND

Založil a spravuje ho Rev. Ján J. Lach. Jeho cieľom je umožniť slovenskému slovu v zahraničí život. Podporovala ho doteraz slovensko-americká pospolitosť — chudoba.

Tento kultúrny fond čaká na pomoc a porozumenie najmä slovenskej exilnej inteligencie. Jej finančná podpora bude svedectvom jej slovenskej kultúrnej cti, alebo súdom nad jej mŕtvolnou zadubenosťou.

DIELO, KTORÉ BY NEMALO CHÝBAŤ ANI V JEDNEJ SLOVENSKEJ KULTÚRNEJ DOMÁCNOSTI!

SLOVENSKÉ DEJINY PO ANGLICKY

od prof. ODU

Dielo sa tlačí. Cena v subskripcii: $5.00

Po vyjdení z tlače: $6.00

OBJEDNAJTE SI HO UŽ TERAZ U:

Rev. John J. Lach, 2006 Schrage Ave.

Whiting, Indiana.

Ak chcete mať vo svojej knižnici dobrú a spoľahlivú slovenskú knihu, obráťte sa na administráciu Mostu: 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana.

Printed in the United States